

Trening med Mening
En kvalitativ studie av klatrende ungdom
Ove Røe Jensen

Masteroppgave Idrettsvitenskap

Idrettshøgskolen

UiT Norges arktiske universitet

Sammendrag

Trening med mening

- En kvalitativ studie av klatrende ungdom

Studien undersøker betydninger klatring har for ungdom som klatrer innendørs. Forskningsspørsmålene som stilles er: *Hvordan framtrer sosiale samhandlingsmønstre? Hvilke forhold gir status på feltet? Hvilke betydninger tillegger klatrere sosiale fellesskap?*

Studiens empiri tar utgangspunkt i kvalitative intervju med ungdom i alderen 19-35 år som er organisert i ulike klubber i Finnmark. Sportifisering og begreper fra Bourdieus teoretiske rammeverk anvendes i analysen. Et sentralt funn er at i motsetning til hva man tidligere har trodd, så fremstår ikke klatring i denne konteksten som uorganisert, ubestemt, ustrukturert og ikke-overvåket. Derimot ser vi at aktiviteten i stor grad er selv-organisert selv-bestemt, selv-strukturert og overvåket av utøverne. Klatringen er ikke målløs, men i stor grad prosess- og samhandlingsorientert. Vi kan forstå at fraværet av strenge regler, tidsskjemaer og klubbtrenerer skaper vilje og følelse av autonomi. Klatrernes autonomi framkommer ikke bare gjennom aktiviteten, men også gjennom hvordan rammene utformes. Tilgjengelighet framstår som sentralt for klatrernes forståelse av klatrehallen som et meningsbærende sted å være.

Det som først og fremst gir status i miljøet er hvordan klatreferdigheter demonstreres. Dette handler ikke bare om tekniske ferdigheter, men også om tilrettelegging av fysiske strukturer. Det gir status for de erfarne mannlige klatrerne å klatre vanskelig og hardt. Selv om kvinner og menn klatrer sammen, legger ofte menn premisser for hvilke klatreruter som ansees som vanskelige. Denne maskuline dominans får sitt uttrykk gjennom at menn har rollen som rutesettere.

Jeg har også vært interessert i å få frem kunnskap om hvilke betydninger klatrerne tillegger sosiale fellesskap. Klatrehallen er et sted å være, hvor klatrerne bruker mye tid sammen med venner og familie. Sosiale fellesskap som møtes i hovedsak utenfor klubbtreninger. Klatrerne har forventninger til hverandres klatreatferd, og det er en lav terskel for å korrigere andre. Det er nærliggende å tro at dette ville medføre et felt fylt av konflikter, men informantene opplever det ikke slik. Klatrerne samhandler på tvers av kjønn og ferdigheter. I denne søken etter utvikling, vennskap og reduksjon av risiko, oppstår et klima kjennetegnet av høy takhøyde. Det gir rom for mange meninger, og i frykt for tap av tilgjengelighet – sørger klatrerne for et lavt konfliktnivå.

Klatrere følger med på hverandre, og rydder opp etter seg i klatrehallen. Følelsen av hva som er passende atferd, plukkes opp av nybegynnerne. Atferd som raskt knyttes til egne normer, og egne handlinger.

Utøverne anvender klær og utstyr som fremmer prestasjoner. Det handler ikke om å ha nytt, men rett utstyr. Hygge og sosialt samvær står i fokus når klatrerne trener. Likevel finnes praksiser knyttet til prestasjonsforbedring, der vanskelig klatring er den fremste driveren for kapital. De klatrerne som klatrer vanskelige ruter, har god teknikk, deltar på dugnader, har verv eller oppgaver for klubb, høster kapital og klatrer i det sosiale hierarkiet.

Klatring har vært ansett som risikoidrett, som livsstilidrett og som ungdomsidrett. Teknologisk utvikling har bidratt til å redusere og kontrollere risiko i innendørs klatring. Maskuline egenskaper dominerer, likevel trekkes et økende antall kvinner mot innendørs klatring. Klatrerne tar med familie og barn i klatrehallen, mens tilgangen til klatrehallen kan minne om tilgangen til et treningssenter. Slik kan innendørs klatring framstå som en enklave av modernitet innenfor rammene av tradisjonell idrett.

Nøkkelord: Ungdom, Klatring, Autonomi, Status, Sportifisering

Abstract

Training with meaning

- A qualitative study of climbing youth

The study examines the meanings that climbing has for young people who climb indoors. The research questions asked are: *How do social interaction patterns appear? What conditions give status in the field? What meanings do climbers attach to social communities?*

The study's empirical evidence is based on qualitative interviews with young people aged 19-35 who are organized in various clubs in Finnmark. Sportification and concepts from Bourdieu's theoretical framework are used in the analysis. A key finding is that, contrary to what was previously thought, climbing in this context does not appear unorganized, undetermined, unstructured and unsupervised. In contrast, we see that the activity is largely self-organized, self-determined, self-structured and supervised by the practitioners. The climbing is not aimless, but largely process- and interaction-oriented. We can understand that the absence of strict rules, timetables and club coaches creates will and a sense of autonomy. The climbers' autonomy emerges not only through the activity, but also through how the frames are designed. Accessibility appears to be central to the climbers' understanding of the climbing hall as a meaningful place to be.

What primarily gives status in the environment is how climbing skills are demonstrated. This is not only about technical skills, but also about the arrangement of physical structures. It gives status to the experienced male climbers to climb difficult and hard. Although women and men climb together, men often set conditions for which climbing routes are considered difficult. This masculine dominance is expressed through men having the role of route setters.

I have also been interested in gaining knowledge about the meanings climbers attach to social community. The climbing hall is a place to be, where climbers spend a lot of time with friends and family. Social communities that mainly meet outside club training sessions. The climbers have expectations of each other's climbing behavior, and there is a low threshold for correcting others. It is natural to believe that this would lead to a field filled with conflicts, but the informants do not experience it that way. The climbers interact across genders and skills. In this search for development, friendship and reduction of risk, a friendly climate arises. It leaves room for

many opinions, and in fear of loss of accessibility - the climbers ensure a low level of conflict.

Climbers are watching each other and clean up after themselves in the climbing hall. The sense of what is appropriate behavior is picked up by the beginners. Behavior that is quickly linked to one's own norms, and one's own actions.

The athletes use clothing and equipment that promote performance. It's not about having new, but the right equipment. Enjoyment and socializing are the focus when the climbers train. Nevertheless, there are practices related to performance improvement, where difficult climbing is the main driver of capital. Those climbers who climb difficult routes, have good technique, take part in charity events, have positions or tasks for the club, reap capital and climb the social hierarchy.

Climbing has been considered a risk sport, a lifestyle sport and a youth sport. Technological development has helped to reduce and control risks in indoor climbing. Masculine characteristics dominate, yet an increasing number of women are attracted to indoor climbing. The climbers bring their families and children to the climbing hall, while access to the climbing hall can resemble access to a fitness center. In this way, indoor climbing can appear as an enclave of modernity within the frame of traditional sports.

Keywords: Youth, Climbing, Autonomy, Status, Sportification

Forord

Klatring fanget min interesse for om lag 15 år siden. En date i klatreveggen ble til kjærlighet, både til kveldens utkårede og til klatring. Siden den gang har jeg klatret mye. Jeg har buldret. Jeg har friklatret. Jeg har klatret sport. Jeg har klatret konkurranse. Og, jeg har hatt hobbyen min som levebrød. De fleste av mine nærmeste venner klatrer. Kona mi klatrer, og døtrene mine klatrer. Klatring er noe jeg gjør. Det er noe jeg ser på. Det er noe jeg snakker om, og tenker på. Jeg husker ikke hva det var med klatring som gjorde at det traff meg så sterkt, men det gjorde det. Jeg har mange ganger tenkt på hva som gjør at jeg klatrer. Hva det er som gjør at jeg gang etter gang oppsøker steder jeg kan klatre. Klatring er på en måte ikke bare klatring. Det er så mye mer. Alle jeg møter, har en relasjon til klatring. Jeg er åpenbart en insider.

Jeg kan ikke avslutte dette kapittelet i livet, uten å takke de som takkes bør. Kolbjørn, du rakk å bli pensjonist før jeg ble ferdig med dette prosjektet. Takk for at du har gått alle høydetrage sammen med meg. Jeg setter umåtelig stor pris på det, og jeg håper våre spor i snøen krysses igjen. Karianne, dette hadde ikke gått uten dine støttende ord og varme klemmer. Du er førstevalget i den andre enden av tauet.

Alta 11.01.23

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	II
Abstract.....	IV
Forord	VII
1 Innledning	1
Problemstilling.....	3
Oppgavens oppbygning.....	3
2 Idrettslandskapet – klatrehaller, klubber, medlemmer og arrangement	5
Medlemmer.....	5
Spredning av haller	6
Arrangement	6
3 Kunnskapsstatus - tidligere forskning	9
4 Teoretisk rammeverk	17
Sportifisering.....	17
Handlingsbegrepet – aktør og struktur	21
Felt	22
Habitus	23
5 Vitenskapsteoretiske og metodiske betraktninger	25
Epistemologi	25
Kvalitativt forskningsdesign	27
Tilgang til feltet – mine ulike roller	34
Etiske refleksjoner.....	36
6 Samhandlingsmønstre, status og betydninger av sosiale fellesskap	39
Stort handlingrom og fleksible rammer	39
Fellesskap i sterke bånd	46
Inkluderende fellesskap.....	52
7 Avslutning	59
Litteraturliste.....	
Vedlegg	

1. Innledning

Denne studien undersøker de sosiale betydninger klatring har for ungdom som deltar innendørs i Finnmark. En rekke studier viser at klatring appellerer til gitte deler av befolkningen, og trenden er at mange begynner å klatre innendørs. Klatring som organisert idrett har kort historie i Finnmark. De første innendørs klatreveggene ble satt opp først på midten av 90-tallet. Mange unge blir rekruttert til klatring i overgangen fra ungdomsskole til videregående skole og fra videregående skole til universitet og høyskole, perioder i livet hvor man inngår i nye sosiale relasjoner (Skauge & Rafoss, 2020). En studie av Van Bottenburg og Salome (2009) peker på teknologiske og økonomiske forhold som sentrale for framveksten av innendørs klatresentre. I innendørs klatring er risikofaktorer redusert til et minimum gjennom teknologiske nyvinninger, og innendørs klatringens popularitet står i så måte i kontrast til utendørs klatringens iboende risikosøkende natur (Carter & Allured, 2020). Ifølge Holland-Smith (2017) har klatringens voksende utbredelse blant ungdom sammensatte årsaker, og trekker fram at flere unge trekkes mot en aktivitet som i større grad er egenstyrt, selv-organisert og mindre resultatorientert. Samtidig spesialiseres klatring gjennom organiserte konkurranser, og standardisering av klatreanlegg. Omtrent et hvert tettsted har en klatreklubb, hvilket ikke var tilfelle 30 år tilbake. Oppblomstring av nye klubber, infrastruktur, og organisasjonsledd nasjonalt, regionalt og lokalt har bidratt til å byråkratisere klatring. Dette kan omtales som en sportifiseringsprosess.

Fletcher (2008) viser til at middelklassens handlingsmønstre harmonerer med verdier som man finner i idretter forbundet med risiko. Mange ungdommer er interessert i å bruke en risikosport som klatring som distinksjonsmekanisme; for å skille seg fra andre og vise sosial tilhørighet. Det at det klatres utendørs og innendørs gjør at klatrefeltet kan forstås som et mangfold av opplevelser og ferdigheter som ikke bare dreier seg om å være raskest, sterkest eller seigest (Neumann & Steen-Johnsen, 2009). Innen den enkelte aktivitet vil man finne ulike betydninger. For noen utøvere gir aktiviteter som fremmer sterke sanseintrykk og estetiske opplevelser mening, mens andre utøvere opplever mestring gjennom aktiviteter som krever utholdenhet, koordinering og samhandlingsmønstre.

Meningen med treningen kan derfor forstås ulikt avhengig av hvilke klatreaktiviteter som utøves. En studie finner at klatrere gir uttrykk for at de opplever en dypere mening gjennom å bestige topper, små øyeblikk på toppen der de opplever lykke og tilfredshet (Holland-Smith, 2016). For noen klatrere skjer dette i Himalaya, mens for andre kan disse opplevelsene skapes i den lokale klatrehallen. Mestringsopplevelser som innebærer at det hverdagslige forsvinner for et lite øyeblikk, og utøveren er fullstendig oppslukt av aktivitet og bevegelse. Opplevelser som er spennende og skaper mening. Spørsmål vi kan stille oss er hvilke betydninger klatrende ungdom i Finnmark tillegger aktivitet og sosial kontekst.

Til felles med flere andre idretter som utøves av ungdom, kan klatring klassifiseres som en livsstilsidrett (Breivik, 2002; Sisjord, 2011; Langseth, 2012), som en moderne idrett (Tjønndal et al., 2019; Goksøyr, 1988), pre-moderne idrett (Goksøyr, 1988) og som ungdomsidrett (Breivik, 2002; Sisjord, 2011; Langseth, 2012).

En aktivitet der ungdommelighet, individualisme og selvrealisering står i sentrum (Breivik, 2002; Sisjord, 2011; Langseth, 2012). Livsstilsidretter som fungerer som et utstillingsvindu for utøvernes livsstil (Wheaton, 2004), og har ofte vært forbundet med et opprør blant unge mennesker mot den organiserte idretten (Sisjord, 2011). Forskning på risikoidrett viser at å utføre risikofylte handlinger er avgjørende for utøverens status i miljøet (Atencio, Beal, & Wilson, 2009; Beal & Wilson, 2004; Thorpe, 2004). Flere av livsstilsidrettene har oppstått gjennom fellesskap, utenfor den organiserte idretten, og mange av disse har sitt utspring fra friluftaktiviteter. Snowboard er et eksempel på dette, hvor utøverne i begynnelsen ble oppfattet som outsiders og nektet adgang til å bruke alpinanleggene. Mange utøvere kjørte derfor off-piste ved siden av alpinbakkene (Bryhn, Olsen Sæle & Jørgensen, 2021). I følge Wheaton (2004) er dedikasjon et annet kjennetegn hos utøvere av livsstilsidretter. Utøvere investerer tid og penger på en livsstil som gjenspeiler en gitt sosial identitet. Mange klatrere kler seg på en måte som gjenkjennes og anerkjennes av andre klatrere (Hewitt & McEvilly, 2021), og det er ikke bare bekledning, musikk-smak og språklige uttrykk er også en del av den sosiale identiteten (Wheaton, 2014). Bekledning og utstyr kan i slike sammenhenger forstås som et tydelig symbol på mestring av sosiale koder (Bourdieu, 1990).

Flere studier har vist at deltagelse i livsstilsidretter som klatring er dominert av unge menn, en dominans som legger kjønnete premisser for hvem og hva som gir anerkjennelse for prestasjoner (Wheaton, 2014). Dette forklares med at menn dominerer klatrefeltet med sin fysiske styrke og klatreferdigheter (Hewitt & McEvilly, 2021). I følge Bourdieu (2000) er det ulike prosesser som fører til omforming av kultur til natur og vi kan snakke om kulturelle forestillinger som tillegges en form for naturlig mannlighet og kvinnelighet. Bourdieu (2000) argumenter for at kvinnen og mannen er ulike både i kropp og sinn, og derfor vil den ene dominere den andre i ulike settinger. Kvinner som ønsker å oppnå status i livsstilsidretter dominert av unge menn må tilegne seg maskulint definerte egenskaper som dedikasjon, ferdigheter og mot for å prestere (Wheaton, 2004).

Idretter som håndball, volleyball og fotball var tidligere idretter som utelukkende ble bedrevet utendørs. Etter hvert ble disse aktiviteter også utøvet innendørs. I dag blir både håndball og volleyball regnet for å være rene innendørsidretter, mens fotball spilles innendørs deler av sesongen. Et annet eksempel på en klassisk utendørsidrett, som har flyttet innendørs – er skøyter. Vi ser paralleller til klatring som har

utviklet seg fra å være en utendørsidrett med rot i friluftslivet, til også å utøves innendørs som konkurranseidrett. Klatring er blitt en helårsidrett på lik linje med andre innendørs idretter der vær, tid og sted er uten betydning. Det finnes ingen gode norske begreper for å beskrive prosessen der idretter endres fra å være utendørsidretter, til også å bli innendørsidretter. Jeg velger derfor å bruke det engelske ordet *indoorisation* for å beskrive prosessen der idretten gjør seg uavhengig av naturen, og går fra å utøves utendørs til innendørs.

Utfra tidligere studier kan klatring forstås som en sammensatt aktivitet, som livsstilsaktivitet og konkurranseidrett, utendørsaktivitet og innendørsidrett. En aktivitet dominert av unge menn, men hvor andelen aktive kvinner øker, hvilket kan tyde på at kvinner også finner mening i aktiviteten. Det er forsket lite på innendørs klatring i Norge, og vi vet egentlig lite om det sosiale samspillet, kjønnsforskjeller og hvordan sosiale spilleregler framstår, hva som gir status og hva som er meningen med treningen. Målet med denne studien er å fremskaffe kunnskap om disse forholdene.

Problemstilling

I denne oppgaven skal jeg se nærmere på hva slags mening klatring gir ungdom i Finnmark ved å studere sosiale rom. Hva betyr aktiviteten for ungdom som deltar på innendørs klatring? Hva betyr det for det sosiale og kulturelle at man iscenesetter seg i en individuell aktivitet? For å klatre må man kunne sikre, hvilket innebærer at man kan overlates til seg selv i klatrehallen uten tilsyn. For mange er dette et viktig element i klatring; det skjer på ens egne premisser, og på eget ansvar. For å belyse tema stiller jeg tre forskningsspørsmål:

- *Hvordan framtrer sosiale samhandlingsmønstre?*
- *Hvilke forhold gir status på feltet?*
- *Hvilke betydninger tillegger klatrere sosiale fellesskap?*

I denne studien hentes empirien fra klatrende ungdom i Finnmark. Empiri som er framkommet på bakgrunn av intervjuer av medlemmer av klatreklubber.

Oppgavens oppbygning

I kapittel 2 beskrives kort klatringens historikk, og deretter redegjøres det for spredning av haller, arrangement og dannelse av klubber i Finnmark. I kapittel 3 presenteres samfunnsvitenskapelige studier på forskningsfeltet, særlig arbeider som tar for seg innendørsklatring. I kapittel 4, *Teoretisk rammeverk*,

redegjøres det for teoretisk perspektiv. For å undersøke former for sosiale praksiser på feltet anvender jeg de bourdianske begrepene; habitus og felt. For å beskrive og forstå endringsprosesser i klatring anvender jeg begrepet sportifisering. I kapittel 5, *Vitenskapsteoretiske og metodiske betraktninger*, gjør jeg først rede for vitenskapsteoretiske betraktninger og deretter metodisk verktøy. I kapittel 6, *Samhandlingsmønstre, status og betydninger av sosiale fellesskap* skrives analysen fram i lys av teoretisk rammeverk og tidligere forskning. I oppgavens siste kapittel, kapittel 7, *Avslutning*, oppsummerer jeg mine funn knyttet til de tre forskningsspørsmålene.

2. Idrettslandskapet – klatrehaller, klubber, medlemmer og arrangement

I 1980 ble den første innendørs klatreinstallasjonen bygd i Norge. En travers på en vegg ved Universitetet i Oslo som besto av treklosser skrudd fast i en vegg. Det skulle gå noen år før det første klatresenteret ble bygd på Tøyen i Oslo i 1990, som en del av behandlingssenteret til Tyrili kollektivet (Grønhaug, 2020). De første veggene som ble bygd bar preg av å være imitasjoner av fjellvegger, noe som hadde sine begrensninger ettersom de dyktigste klatrerne etter en stund lærte seg å klatre veggen kun ved hjelp av strukturen i veggen. På 1990-tallet ble denne typen vegger erstattet av vegger med glatte overflater og det ble etter hvert utarbeidet internasjonale standarder for utformingen av konkurranseklatrevegger. Det ble etter hvert arrangert konkurranser blant klatrere.

Norgesmesterskapene i klatring har blitt arrangert siden 1990. Norges Klatreforbund ble stiftet i 1992, og tatt opp som eget særforbund i Norges Idrettsforbund i 1994 (Norges Klatreforbund, 2019). I 2004 hadde forbundet 9000 medlemmer, mens tallet i 2020 var økt til 26000 medlemmer (klatring.no, 2022). Det at antall medlemmer nesten har tredoblet seg i perioden skyldes den økte interessen for innendørs klatring.

I dag finner vi en utbygd infrastruktur over hele landet, og årlig bygges det nye haller standarder for å kunne avholde både nasjonale og internasjonale konkurranser. Flere av de nye innendørs klatreveggene som bygges har en klatrevegg på minimum 15 meters høyde, med 4-5 meters overheng. Utover dette er anlegget bygd slik at det er mulig å drive basistrening og buldring. Buldreveggen bør være variert, med både overheng og sva og en høyde på om lag 4-5 meter.

Medlemmer

Det har vært en stor vekst blant kvinner som klatrer innendørs – også i Finnmark. I 2010 var det totalt 173 registrert medlemmer i klatreklubbene i Finnmark, der kvinnene utgjorde 45 %. I 2020 har antall klatrere vokst til 583 registrerte, og andelen kvinner har vokst til 47,8 %. Det er derfor betimelig å stille seg spørrende til hvordan vi kan forstå hvordan det feminine og det maskuline kommer til uttrykk, om det er andre egenskaper enn de maskuline som gir status i klatremiljøet.

I føreren for Alta-området kan man lese om de første bestigningene av klatrelinjer så sent som på 1990-tallet. I 1996 ble Alta klatreklubb grunnlagt, og klubben brukte klatreveggen på høgskolen. Miljøet var lite, og ildsjelene få. I dag eier klubben sammen med kommunen en klatrevegg i Gnisten i samme bygg som Alta ungdomsskole. Hammerfest klatreklubb ble også grunnlagt i 1996. Dannelsen av klubben kan

settes i sammenheng med at det samme år ble bygget en klatrevegg inne i Isbjørnhallen. Miljøet i Hammerfest var lite, og bestod av tilflyttere som kom og gikk. Lakselv fikk en større flerbrukshall i 1995. Her ble det også bygget en klatrevegg. Samme år ble også Lemmivaara klatreklubb stiftet. Klatremiljøet i Lakselv var stabilt godt på 90-tallet og tidlig 2000-tallet. Miljøet i Lakselv var større enn i Hammerfest og Alta, likevel ikke stort, men flere utøvere kom på pallen i NM på 90-tallet. Flere meget habile klatrere ble flasket opp i den innendørs klatreveggen i Lakselv. Klatreveggen i Lakselv var betydelig større og av bedre kvalitet enn klatreveggene i Hammerfest og Alta. På denne tiden hadde de tre klubbene i vest generelt lite med hverandre å gjøre.

Spredning av haller

I Kirkenes er det satt opp en klatrevegg inne i gymsalen på ungdomsskolen, samt en liten klatrevegg på Pasvik folkehøgskole. Miljøet i Kirkenes hadde sporadisk kontakt med klatremiljøet i Vadsø på 90-tallet. Vadsø fikk en innendørs flerbrukshall i 1995, hvor det også ble bygd en klatrevegg, som ble tatt i bruk i 1996. Klatremiljøet i Vadsø besto, som i Hammerfest, primært av tilflyttere. Klatrerne i Vadsø hadde kontakt med klatrerne i Lakselv, og dro ofte over fjellet for å klatre i veggen i Lakselv. Ut på 2000-tallet flyttet mange av klatrerne i Finnmark, og aktiviteten dalte. Klatremiljøet i Finnmark var på mange måter knyttet sammen gjennom klatrerne i Lakselv som var det største miljøet i Finnmark. Felles for klatreveggene i Vadsø, Alta, Kirkenes og Lakselv er at klatreveggene i er lokalisert i haller der også andre idretter utøves. Det innebærer at man ikke er avhengig av et gitt format på hallen for å kunne bedrive klatring innendørs. Anleggene i Tromsø og Bodø er regnet for å være blant de mest moderne anleggene i hele landet. Hallene i Kabelvåg, Brønnøysund, Leknes, Harstad, Andenes, Hammerfest og Stokmarknes har standarder som gjør at det kan arrangeres regionale konkurranser, og i noen av hallene kan det også arrangeres Norgescup.

Arrangement

Høsten 2015 fikk Hammerfest klatreklubb bevilget midler til en klatrekonkurranse, og det kom om lag 20 klatrere fra Vadsø, Kirkenes og Hammerfest deltok. Dette dannet grobunn for et felles samarbeid og Finnmarkscupen ble en realitet i 2016. Cupen ble arrangert årlig med 4 innendørs klatrekonkurranser lagt til ulike steder i Finnmark. Finnmarkscupen 2019 samlet i snitt 30 påmeldte klatrere på de fire klatrekonkurransene. Flere av de som deltok på klatrekonkurransene hadde vært i klatremiljøet i Finnmark siden 90-tallet, mens andre var nye. På konkurransene var det også mange klatrere som så på, men ikke deltok. Klatrekonkurransene i Finnmark har fortonet seg som arena for sosialisering blant klatrerne.

Konkurransformen er slik at hver klatrer kan klatre så mange ruter de ønsker, for så å levere et poengkort til sekretariatet. De tre beste klatrer en finale. Konkurransen er bygd opp som en klatrejam, der man får utfolde seg slik man måtte ønske, og selve konkurransen havner ofte i bakgrunnen. Flere av de andre regionale konkurransene i Norge er bygd opp etter samme mal. Felles for alle klatremiljøene i Finnmark er at de har vært lokalisert på tettsteder med mer enn 3000 innbyggere, og med innendørsanlegg. I dag har Hammerfest en helt ny klatrevegg av nasjonal konkurransestandard. I motsetning til klatreveggene i resten av fylket deler ikke klatrerne i Hammerfest hall med noen andre, hvilket er et steg mot ytterligere spesialisering.

Deltakere i klatrekonkurranse. Bildet er fra klatrehallen i Alta.

3. Kunnskapsstatus - tidligere forskning

I denne delen kommer jeg til å gå gjennom studier som er relevante for min undersøkelse. Studiene er både nasjonale og internasjonale. For å belyse tematikken har jeg valgt noen studier som tar for seg forhold som jeg anser som sentrale for min egen studie. Blant disse vil særlig studier om klatring innendørs, studier som får fram ulikheter mellom innendørs og utendørs klatring og studier av livsstilsidretter. Et fellestrekk for studiene er at de er samfunnsvitenskapelige og fortrinnsvis anvender et sosiologisk begrepsapparat der sosial ulikhet, alder, kjønn og klasse blir tematisert. Ettersom temaet mitt også omfatter både livsstilsidrett og ungdomsidrett har jeg tatt med studier som undersøker disse forholdene i et samfunnsvitenskapelig perspektiv.

Kulczycki og Hinch (2014) gjør i artikkelen *Its a place to climb: place meanings of indoor rock climbing facilities* rede for betydningen av stedet hvor klatringen foregår. Det framgår av studien at innendørs klatrehaller har ytterligere betydninger, enn bare et sted å klatre. Studien er basert på semi-strukturerte intervjuer blant 21 klatrere, derav 10 menn og 11 kvinner, i alderen 18-36 år i Canada. Klatrerne som ble intervjuet hadde minimum 1,5 års erfaring. Det er mange aspekter ved klatringen som er knyttet til de kontekstuelle stedet. Funnene kan deles inn i tre dimensjoner; det fysiske stedet, erfaringsbaserte og aktivitetsorienterte. Temaer knyttet til det fysiske stedet kan deles opp i gjennomtenkt kunstig, kopier av distinkte naturlige egenskaper fra naturen, og tilgjengelighet. Muligheten for endringer i de fysiske strukturene ble dratt fram av respondentene som viktig, forhold som lyssetting og lukt ble også framhevet. Den erfaringsbaserte dimensjonen kan deles opp i idrettens egenart som substitutt for tradisjonell utendørs klatring, og lojalitet til den lokale klatrehallen. Den aktivitetsorienterte dimensjonen delte de inn i utvikling av klatreferdigheter, holde seg i form og vennskap.

The indoorisation of outdoor sports: an exploration of the rise of lifestyle sports in artificial settings er en studie av Van Bottenburg og Salome (2009) som bygger på 81 semistrukturerte intervjuer i 13 ulike innendørs senter for idrett i Nederland. Med *indoorisation* som et prosessuelt begrep, menes framveksten av innendørs idrettshaller beregnet på idretter som tidligere bare ble bedrevet utendørs. Artikkelen undersøker forholdene som ligger til grunn for sentrenes framvekst. Framveksten har rot i flere ulike forhold. Det pekes på teknologiske og økonomiske forhold som sentrale for framveksten av infrastrukturen. Reduksjon og kontroll av risiko blir sett på som sentralt for besøk på disse kommersielt drevne sentrene. Deltakerne opplever at flere av livsstilsidrettene er preget av miljøer der det er vanskelig å få innpass. Videre pekes det på at tilgang til sentrene oppleves som en enkel måte å få innpass i disse miljøene.

I artikkelen 'I didn't realise the variety of people that are climbers': a sociological exploration of young women's propensities to engage in indoor rock climbing undersøker Hewitt og McEvilly (2021) den økende interessen for klatring blant unge kvinner i England. Funnene er basert på semistrukturerte intervjuer med 12 kvinner i alderen 18-25 år som regelmessig klatret innendørs de siste seks månedene. Risiko omtales ulikt blant kvinner og menn. Forfatterne finner at alle kvinnene har tanker om hvordan klatremiljøet er, i tiden der de først blir introdusert for klatring. Kvinnene anser klatring som et maskulint felt, hvor de føler seg underlegne, og synes det er vanskelig å delta sammen med menn. Etter at de blir introdusert for de sosiale aspektene av klatring, samtidig som de opplever progresjon og mestring, revaluerer de sine tanker om klatremiljøet. Et sentralt funn er at tilgangen til ulike former for sosial kapital viser seg som sentrale faktorer for fortsatt engasjement i feltet. Her framkommer det at teknikk i stor grad verdsettes som sosial kapital, som gir status i feltet. Teknikk er noe som læres over tid, og teknisk begavede klatrere, er klatrere som har brukt mye tid på klatring.

Holland-Smith (2017) bygger i sin artikkel *Social capital, social media and the changing patterns of participation in climbing* på data fra deltakende observasjon, og 11 semistrukturerte intervjuer med 5 kvinner og 6 menn. Forfatteren evaluerer ulike former for sosial kapital som framtrer i klatrekonteksten og benytter seg av Bourdieus teori i sine analyser. Forfatteren argumenterer for at middelklassens sosiale posisjon er utvidet, hvilket innebærer at flere nå omfattes av middelklassen, og det er en av forklaringene på at særlig kvinner rekrutteres inn i klatrehallene. Flere innendørs klatrevegger har økt tilgjengeligheten for allmennheten, og har på den måten også vært med på å skape det forfatteren betegner som en konstruert autentisitet. Tidligere har ikke innendørs klatring vært betegnet som autentisk av utendørsklatrere. Å klatre innendørs er en gjenskapelse av utendørs klatring i ny form. Karakteristikken av bevegelser og kulturelle verdier i innendørs klatring er felles med utendørs klatring. Funnene fordeler seg på seks kategorier; sosiale relasjoner, posisjonering og kapital; sosiale media og sosial kapital; sosiale og prestasjonsorienterte forhold; ressurser og sosiale nettverk; ungdomskultur og sosiale medier; hysteres; reproduksjon og sosial endring. Sosiale relasjoner, posisjonering og kapital handler om å vedlikeholde, utvikle, og skaffe seg sosiale status gjennom kultivering av kapital, habitus og posisjonering. Sosiale media og sosial kapital handler om å anvende sosiale medier som en plattform for å kultivere, vise fram og vedlikeholde kulturell kapital. Sosiale og prestasjonsorienterte forhold omhandler at klatrerne skaper relasjoner seg mellom basert på tillit, gjensidig respekt og teknisk kompetanse. Ressurser og sosiale nettverk peker på at informasjonsteknologi gjør det mulig for eksterne verdier å gjøre sitt inntog i klatrekulturen. Kategorien ungdomskultur og sosiale medier, viser til at ungdom som har vokst opp med sosiale medier i større grad enn andre, bidrar til subkulturell innflytelse på klatrekulturen. Hypotese; reproduksjon og sosial endring viser til at sosiale medier påvirker hvem som legitimerer og definerer de kulturelle verdiene. Holland-Smith (2017) finner at habitus for legitimering av oppnåelser i klatring har endret seg. Innendørs klatring som felt karakteriserer et sosialt rom der aktører bruker ulike strategier

for å akkumulere kapital, vedlikehold og oppnå nye posisjoner, status og makt. Innendørs klatrings habitus ser ut til å være forankret i eksisterende klatrekultur. Endring og utvikling av innendørs klatrekultur er et produkt av prosesser mellom tidligere, etablerte og kommende kulturer (Holland-Smith, 2017).

Ulikheter mellom innendørsklatrere og utendørsklatrere er temaet i artikkelen *Outdoor participation and intent among indoor climbers: Findings from the U.S. and Canada* av Carter og Allured (2020). Datamaterialet er hentet fra en spørreundersøkelse med 12 107 deltakere. Basert på breddedata finner forfatterne at preferansene til innendørs klatrerne skiller seg fra preferansene og holdningene til utendørsklatrere gjennom at de er mindre opptatt av risikohåndtering, og anser i større grad klatring som en rekreasjonsaktivitet enn de som klatrer utendørs. Artikkelforfatterne argumenterer videre for at innendørsklatrere utgjør aktiviteten en mindre del av deres daglige rutiner.

Thorpe (2010) finner i artikkelen *Bourdieu, gender reflexivity, and physical culture: A case of masculinities in the snowboarding field* forskjeller på maskulin identitet. Utøvernes alder, livssituasjon påvirker deres forståelse av maskulin identitet. Datagrunnlaget består av 14 etnografiske observasjoner i seks ulike land, og intervjuer av 54 snøbrettkjørere, henholdsvis 28 kvinner og 26 menn. I tillegg bygger forfatteren på materiale fra magasiner, filmer og nettsider. I sin analyse fremstiller forfatteren fire ulike kategorier av mannlige snøbrettkjørere: *Gjennomførerne* er de seriøse unge som skal ta sporten til det neste nivået. Gruppen er hierarkisk ordnet etter dyktighet, og kvinner ignoreres i søken etter status. *Brødrene* er de som jakter status gjennom vågal atferd. Disse utøverne utviser hypermaskuline idealer, fantasier og ønsker. *Ekte menn* er den tredje kategorien. Disse utøverne kjører ikke i park, men utenfor løypene der risikoen for ulykker er langt større enn i preparerte bakker. Disse har høy sosial status, og deltakelsen knyttes til symbolsk kapital. *Gammelgutta* er den siste kategorien. Disse er eldre, er gjerne gifte, har barn, huslån og faste arbeidsforhold. Snøbrett er ikke lengre en arena for disse for å utøve og bevise sin maskulinitet. På bakgrunn av det omfattende materialet som studien bygger på viser forfatteren at maskulinitet er skiftende, endrer seg over tid og kontekst. Maskuliniteten er slik forankret kulturelt og sosialt.

I artikkelen «*Just do it*»: *Consumption, Commitment, and Identity in the windsurfing culture* gjør Wheaton (2000) rede for hvordan vindsurfernes sosiale hierarki dannes på grunnlag av ulike faktorer. Studien er etnografisk, og forfatteren har deltatt, observert og intervjuet 15 kvinner, og 10 menn. Dedikasjon står sentralt blant disse utøverne, og er den viktigste faktoren for opparbeidelse av sosial kapital i vindsurfemiljøet. Videre pekes det på at forståelse og anvendelse av korrekt sjargong og stammespråk er viktige symboler for identifisering av status. Teknikk, mot, vanskelige manøvrer og ferdigheter verdsettes i miljøet, og gir status. Utstyr og klær er andre elementer som trekkes frem som identifiserende for vindsurferne. Ikke nødvendigvis nytt og moderne utstyr, men «riktig» utstyr, og «riktige» klær. Utstyr som

forbedrer prestasjonen gjennom at det er bedre og dyrere, blir sett ned på av kjernemiljøet. Denne holdningen kan ansees for å være omvendt snobberi.

Competition Climbing: From leisure pursuit to lifestyle sport av Gagnon, Stone, Garst og Arthur-Banning (2016) tar for seg utøvernes oppfatninger av klatring som livsstilsidrett. Datamaterialet er hentet fra 607 medlemmer i det amerikanske klatreforbundet. Temaer kan relateres til både klatrekulturen og til klatrekonkurransetidretten er organisering, utdanning, trening og oppmerksomhet i det offentlige. Organisering ses på som viktig for at klatring skal kunne sees på som en konkurranseidrett. Standardisering av konkurranser er viktig, og utøverne peker på at en gi-og-ta holdning til enkelte elementer vil bidra til å bevare klatringens kultur og integritet. Respondentene mener at klatring burde trekkes inn i utdanningssystemet, med samme muligheter for stipend, som andre idretter. Slik vil treningen kunne profesjonaliseres. Større offentlig oppmerksomhet vil gi mer midler til klatring, og profesjonalisere klatring. Andre respondenter peker på at dette vil bidra til å ta klatring vekk fra røttene sine, og gjøre klatresporten kommersialisert.

Lifestyle sport contexts as self-organized epistemic cultures er skrevet av Säfvenbom & Stjervang (2020) undersøker ulike utøvere av livsstilsidrett. Hovedfunnene er at gruppen lærer med og av hverandre, og er selv-organisert. Utøverne drives av dedikasjon, der gruppen framstår som et alternativ til organisert idrett. De bruker internett aktivt i sin søken etter motivasjon og utvikling. De mest erfarne lærer av å lære bort, mens de mindre erfarne lærer av de erfarne. Studien bygger på observasjon og intervjuer med 7 menn og 1 kvinne.

The distinction of risk: Urban skateboarding, street habitus and the construction of hierarchical gender relations av Atencio, Beal og Wilson (2009) peker på at kvinner blir i stor grad ekskludert fra å opparbeide seg symbolsk kapital. 33 skatere i California ble intervjuet og observert i perioden 2000-2003, derav 25 menn og 8 kvinner. Kvinner ansees som ikke-autentiske lettvektene i skateboard-miljøet. Rene jente-arrangement blir sett positivt på av kvinner i studien. Kvinner ansees ikke for å være dedikerte nok ettersom de sjeldnere enn menn forsøker på vanskelige triks, og skader seg mindre. Skader og risikosøkende atferd anerkjennes og legitimeres i det sosiale feltet av både kvinner og menn. Kvinnelige skatere får sine prestasjoner devaluert av menn, selv om disse kvinnene gjennomfører triks på et høyere nivå enn mannlige deltakere.

Historisk har idrett vært drevet av menn. Koblingen mellom menn og idrett har vært så sterk at idrett har blitt et nøkkelsymbol for maskulinitet i mange vestlige samfunn. I artikkelen *New Lads? – Masculinities and the «New Sport» Participant* av Belinda Wheaton (2000) gjør artikkelforfatteren rede for hvordan relasjonene mellom kjønnene i en idrett som i liten grad er institusjonalisert blir konstruert. Studien er etnografisk og henter sitt materiale blant vindsurfere på sørkysten av England. Et sentralt

funn er at individuelle «nye» idretter utvider de anerkjente grensene for maskulinitet. Dedikasjon verdsettes i svært stor grad, og det påpekes at de med høyest status i miljøet også ofte er de som ansees som de dyktigste vindsurferne. Kvinner blir i mindre grad inkludert i miljøet, selv om kjernemedlemmene viser at de støtter kvinnenens deltagelse i vindsurfing.

How can you enjoy sports if you are under control by others? Self-organized lifestyle sports and youth development er skrevet av Säfvenbom, Wheaton og Agans (2018) og tar utgangspunkt i 4 ulike livsstilidretter; longboard, tricking, down-hill sykling og fallskjermhopping. Det empiriske materiale bygger på 4 semistrukturerte kvalitative intervjuer, samt observasjon av utøverne under aktivitet. Felles for disse utøvere som ikke har funnet seg til rette i tradisjonell organisert idrett er at de ofte finner veien til ulike livsstilidretter. Artikkelforfatterne gjør et poeng ut av at livsstilidrett kan vise seg å være like utviklende for ungdom som tradisjonell organisert idrett er. De gjør rede for hvilke egenskaper som kan utvikles, og drøfter flere av tradisjonelle misoppfatninger rundt livsstilidrettene. Egenskaper ved miljøene blir trukket fram som viktige for ungdommens utvikling. De mest sentrale funnene i denne sammenhengen er at i motsetning til hva man tidligere har trodd, så er ikke livsstilidretter uorganiserte, ubestemte, ustrukturerte og ikke-overvåkede. De er selv-organiserte, selv-bestemte, selv-strukturerte og overvåkede av utøverne i fellesskap. Livsstilidretter er ikke målløse, men prosess- og samhandlingsorienterte, noe som innebærer at man må tenke nytt i forhold til hvordan man forholder seg til disse idrettene. Livsstilidretter legger til rette for forskjellige typer mennesker, med ulike egenskaper. Fraværet av strenge regler, tidsskjema, trenere og eksterne motiverende faktorer skaper en vilje og følelse av autonomi.

Surfing through the life-course: silver surfers' negation of aging er en artikkel av Belinda Wheaton (2017). Artikkelen bygger på funn fra semistrukturerte dybdeintervju med 11 surfere i alderen 45-70 år, derav 7 menn og 4 kvinner. Surfing har som andre livsstilsidretter vært forbundet med ungdommelighet. Myten om at utøveren av surfing er en risikotakende mannlig hedonist har vært gjengs i samfunnet. Bildet utfordres av eldre surfere, som av media blir kalt sølvsurfere. Interessen for surfing har tatt av blant eldre, og flere surfer inn i pensjonsalderen. Surfing har elementer som er av organisatorisk art, men primært framstår surfing som utøvelse av rekreasjonslivsstil. Følelsen av «å være gira», en intens tilstedeværelse i øyeblikket trekkes fram av surfeutøverne i alle aldrer. Dette framstår som den viktigste grunnen for å surfe. Unngåelse av fysisk tilbakegang har tradisjonelt vært trukket fram som en viktig faktor ved god alderdom. I flere livsstilsidretter finner vi tegn på at idretten er noe mer enn bare idrett, det er identitet og det er livstil. Videre er ungdommelighet og vitalitet sentrale trekk ved disse. Slike idretter har vist seg å være attraktive for den aldrende delen av befolkningen i samfunnet (Wheaton, 2017).

Indoor competition climbing as a context for positive youth development er en artikkel som er skrevet av Garst, Stone og Gagnon (2016). Artikkelen bygger på kvalitativt materiale fra 623 klatrere, og deres foreldre. Klatring vokser som konkurranseidrett i antall deltakere og har endret seg fra å være en uorganisert fritidsaktivitet til å bli en idrett med nasjonale forbund, organiserte konkurranser og trenere. Det er lite forskning på innendørs klatrekonkurranser som utviklende for ungdom. Temaer som kan knyttes til utviklende for ungdom som konkurrerer i klatring er; helhetlig utvikling, støttende relasjoner, selvtilit, følelse av mestringsevne og god sportsånd. Helhetlig utvikling inkluderer styrke, sosiale og mentale ferdigheter og ses på som kjennetegn for innendørs konkurranseklatring.

«The credit card or the taxi»: A qualitative Investigation of parent involvement in indoor competition climbing er skrevet av Garst, Gagnon & Stone (2020). Artikkelen bygger på fire fokusgrupper bestående av 27 foreldre til konkurranseklatrende ungdom. Foreldreinvolvering er en måte å forstå emosjonelle, fysiske og finansielle effekter av ungdomsidrett. Klatring som innendørs konkurranseidrett vokser raskt, og det er et behov for å gjøre foreldre klar over hva rollen som frivillig innebærer. Videre må foreldrenes opplevelse av frivillighet forbedres og tilrettelegges for at foreldrene forstår klatring som konkurranseidrett. Forfatterne finner tre hovedkategorier; foreldreinvolvering (logistikk, finansiell støtte, frivillighet), tilrettelegging for foreldreinvolvering (følelse av et foreldresamfunn) og foreldres begrensninger for involvering (utgifter og reise). Å strukturere mulighetene for foreldreinvolvering vil bidra til ytterligere måter å involvere foreldre på.

Det har vært en økende interesse for å undersøke klatring i Norge. Det er skrevet noen masteroppgaver, som bygger på et samfunnsvitenskapelig rammeverk.

Masteroppgaven *Risikotaking i klatring og sosial anerkjennelse – Et bidrag til forståelsen av den sosiale dimensjonen i frivillig risikotaking* er skrevet av Salvesen (2016). Oppgaven bygger på intervjuer med 5 mannlige informanter. Forfatteren forsøker å belyse sosiale dimensjoner som knyttes til risikotaking i klatring og distribusjon av sosial anerkjennelse. Forfatteren anvender Bourdieu som teori. Det framgår at klatrerne er opptatt av hvordan klatring gjennomføres, og følgende trekk ansees som sentrale: Margin i form av fysisk og erfaringsmessig balanse i forhold til utfordring, plassering av permanente sikringspunkter ses ned på, og førstebestigninger, klatring på blick og klatring i lite kjente områder anerkjennes.

Masteroppgaven *«Det er veldig vanlig å tenke at man er litt tung»: En kvalitativ studie av bærekraftig utøverutvikling i klatring* er skrevet av Martine Paulsen Limstrand (2022). Oppgaven bygger på intervjuer med 5 kvinnelige utøvere, 5 mannlige utøvere, 3 kvinnelige trenere og 3 mannlige trenere. Forfatteren tar for seg problemstillinger knyttet til vektsensitive idretter, der prestasjon er knyttet til prestasjoner. Studiens mest sentrale funn er at idrettskulturens idealkropp internaliseres av utøvere avhengig av

idrettslig nivå. Manglende åpenhet om vekt og kosthold påvirker utøvere til å tie om egne holdninger. Utøvere etterspør trenere med kompetanse på bærekraftig utøverutvikling.

Færden (2014) har skrevet masteroppgaven *Kvinne og/eller klatreinstruktør? – En studie om deltakernes forståelse om kjønn og klatreinstruktøren*. Oppgaven tar for seg tanker, erfaringer og holdninger deltakere på klatrekurs har, med fokus på kjønn, til klatreinstruktøren. 4 kvinner og 3 menn i alderen 22-55 år ble intervjuet, med utendørs klatrekurs som kontekst. Forfatteren finner at deltakerne ser miljøet og omgivelsene som maskuline. I kontrast til det, verdsettes pedagogikk, erfaring og sikkerhet. Deltakerne har respekt for både mannlige og kvinnelige instruktører, og de kvinnelige deltakerne gir uttrykk for at de tenker mer over, og har fordommer knyttet til kjønnede egenskaper.

Rui (2022) har skrevet masteroppgaven *Ikke tenk, bare gjør det! – et autoetnografisk bidrag til kunnskap om å klatre*. Forfatteren forsøker å utvikle kunnskap om det å klatre som en erfaring, gjennom å ta utgangspunkt i klatreveggen, klatrekulturen, forskningslitteratur og selvbiografisk situering som kontekst. Forfatteren tar utgangspunkt i fenomenologisk teori. Sammen rammer disse fenomenene en klatrers verden, der dagbok og feltnotater er materiale. Erfaringen om å være et «klatrende vesen» eksisterer ikke isolert, det oppstår i møte med veggen, kultur og andre mennesker.

Det er forsket lite på innendørs klatring i norsk kontekst. Et fellestrekk for studiene jeg har presentert er at de er samfunnsvitenskapelige, og fortrinnsvis anvender et sosiologisk begrepsapparat der sosial ulikhet, alder, kjønn og klasse blir tematisert. Konkurransklating kan forstås som utviklende for ungdom, hvilket står i kontrast til studier som viser at ungdom trekker til livsstilsidretter fordi de er selv-organiserte, og ikke-konkurransorienterte. Status akkumuleres gjennom dedikasjon og erfaring. Stammespråk, klær og riktig utstyr signaliserer tilhørighet. Innendørs klatrere anser klatring for å være en rekreasjonsaktivitet, og anvender klatring som sosialt rom for å akkumulere kapital. Unge menn dominerer, og kvinner anser klatring som et maskulint felt.

Konkurransedeltaker sammen med barn. Bildet er fra klatrehallen i Alta.

4. Teoretisk rammeverk

I denne oppgaven har jeg tatt utgangspunkt i sosiologisk teori. I følge Bourdieu er menneskelige handlinger relatert til sosiale strukturer, makt og kultur innad i samfunnet (Beams & Telford, 2013). Derfor kan vi omtale hans utgangspunkt som rasjonelt. Han ser ikke på strukturen, eller individet for seg selv, men hvordan strukturen og individet samspiller med hverandre. Bourdieus begrepsmessige analyseapparat egner seg godt for denne studien for å kunne forstå individets, eller aktørens, samspill med samfunnsstrukturen. En slik forståelse av samspill innebærer at ingen idretter lever sine helt egne liv, uten påvirkning fra andre idretter, eller samfunnet for øvrig (Bourdieu, 1988). Gjennom Bourdieus begreper kan man kontekstualisere de sosiale strukturene og menneskelige agenturers sameksistens. Gjennom denne delen kommer jeg til å introdusere, og benytte meg av begrepene *habitus* og *sosiale felt* for å analysere empirien i studien. Disse nøkkelbegrepene framstår som veldig hjelpsomme når man skal forstå hverdagssosialisering generelt, men også livsstilsidretter, i dette tilfellet klatring spesielt.

Man kan skille mellom to retninger av hvordan man forstår mennesket. Noen mener at mennesket påvirkes av verden rundt dem, og at det skaper grunnlaget for hvordan mennesket agerer. Dette kalles for strukturalisme. I motsetning til dette finner vi subjektivismen. Tilhengere av denne tankegangen mener at mennesket har fri vilje, og at vi er kapable til å ta avgjørelser uten å la oss påvirke av eksterne krefter. Bourdieu mente at skillet mellom disse retningene er kunstig (Bourdieu, 1978). Sosiale strukturer og menneskelige handlinger er gjensidige avhengige av hverandre, og Bourdieu kontekstualiserer dette forholdet gjennom begreper (Jenkins, 2002). Sett på denne måten er mennesket kapable til å tenke og handle på egenhånd. Klatreren påvirker verden rundt seg, og lar seg påvirke av verden. Giddens (1984) la vekt på at aktører og strukturer er avhengig av hverandre, istedenfor å være i konflikt med hverandre.

Sportifisering

Sportifiseringbegrepet er sentralt begrep, som er nyttig når man skal beskrive klatringens framvekst i Finnmark. Sportifisering kan forstås som endringer av former for fysisk aktivitet som omdannes til sport, eller at fysiske aktiviteter får sportens egenskaper (Tjønndal, Hjelseth & Lenneis, 2019). Det er et prosessuelt begrep som innebærer at sportifisering ikke skjer plutselig, men skjer gradvis over tid (Goksøyr, 1988). Jeg anvender sportifiseringsbegrepet som et verktøy for å forklare prosessen som har endret klatring. Sportifisering kan også forstås som uttrykk for modernisering av klatring, prosesser som i økende grad vektlegger rasjonalisering, prestasjonsorientering og organisering. Disse begrepene vektlegger ulike dimensjoner, samtidig som de kan regnes som alternative konseptualiseringer av en og samme prosess (Tjønndal et al., 2019). En slik presisering av kjennetegn på sportifisering avgrensner begrepet, avgrensninger som gjør begrepet konkret (Goksøyr, 1988). Sportifisering er uttrykk for både historiske

og materielle prosesser. Modernisering skjer ikke bare i idretter hvor det handler om det rasjonelle, å sette rekorder målt i centimeter, gram og sekunder. Det er også en prosess som er romlig avgrenset, noe som innebærer at det materielle, anleggene, er en de utspiller seg på (Rafoss, 2009). For innendørs klatring betyr det at veggen begrenser, utfordrer og legger premissene for hvor, og hvordan klatring finner sted. Det at aktiviteter løsriver seg fra sitt naturlige miljø kan sees på som en ytterligere spesialisering av friluftslivet, og uttrykk for sportifisering. Bygging av de første innendørs klatreanleggene er et eksempel på en slik endring av rom fra natur til kultur. Her blir klatring løsrevet fra naturen. Vær og vind spiller ikke lengre en rolle. Klatrere kan trene til alle døgnets tider, når de måtte ønske, sommer, vinter, vår og høst.

Prestasjonsorientering innebærer at utøveren på atferdsnivå dreier holdningen sin mot at prestasjon, er en forutsetning for å delta i konkurranser. En konsekvens av prestasjonsorientering er et større søkelys på ferdighetsutvikling (Goksøyr, 1988). Innen klatring åpner det for at vanskelighetsgraden en utfører idretten på vil øke. I innendørs klatring vil det bety å klatre ruter som i større grad er designet for sammenligning av prestasjoner. Konkurransen og vektlegging av prestasjoner i de såkalte livsstilsidrettene som klatring, er et relativt nytt fenomen (Breivik, 2002).

Organisering er også en del av sportifiseringsprosessen, som handler om byråkrati, likhet og normering (Goksøyr, 1988). Fra at klatrerne konkurrerte seg imellom, ble klatring som konkurranseidrett etter hvert organisert gjennom klatreklubber. Det førte til byråkratisering; regelverk, ratifisering av rekorder, og standarder. I takt med prestasjonsutvikling, nyvinninger og utstyrsutvikling vokste behovet for standardisering. Forbund må til enhver tid vurdere, overvåke og innovere gjeldende regelverk (Tjønndal et al., 2019). I skihopping har de lenge hatt regler for hoppernes vekt. Lette utøvere har den samme fordelingen i klatring som i skihopping. I motsetning til hoppporten, har ikke klatresporten ennå ikke innført regler for vekt i forhold til høyde. Klatresporten har utviklet et annet rasjonale. Tradisjonelt har konkurranse-ruter vært laget for å være jevne, progressive, på små tak og uten mulighet for å hvile underveis. For å gjøre klatrekonkurransene mer spennende å se på, har konkurranse-rutene endret seg. Rutene blir i dag skrudd på større tak, hvor det stilles krav til utøverens balanse, kraftutvikling og vektoverføring. Det innebærer at dagens toppklatrere er tyngre, sterkere og langt mer atletiske enn for 10-15 år siden. For å være i toppen må klatrerne spise og trene annerledes enn tidligere (Christophersen, 2020). Et slikt trenings- og kostholdsregime kan sees på som et ledd i sportifiseringsprosessen. Flere studier viser at nasjonalitet har vært irrelevant i livsstilsidretter, samtidig som det er et sentralt sorteringsprinsipp av deltakere i olympiske idretter. Et slikt sorteringsprinsipp med blant annet kvalifisering stiller ytterligere krav til regulering og profesjonalisering (Tjønndal et al., 2019).

Ifølge Goksøyr (1988) er en av de viktigste forutsetningene for sportifiseringsprosessen rasjonalisering. Rasjonalisering handler om å identifisere og anvende ønskede virkemidler for å oppnå mål (Guttman, 1978). Indre rasjonalitet kan sees på som et uttrykk for målene utøvere har satt seg i forhold til økning i produktivitet og fortjeneste. Noe forenklet sagt kan vi si at når klatring utvikles som innendørs konkurranseidrett innebærer det at klatring tar steg vekk fra moralske og etiske normer, og vender seg i større grad mot måloppnåelse. Utbygging og spredning av innendørs klatrevegger kan forstås som en del av klatringens rasjonaliseringsprosess. De fleste klatreveggene som bygges i dag, følger en nasjonal eller en internasjonal standard. Det betyr at en øvet klatrer vet noe oppbyggingen av ruter i veggen vedkommende skal klatre i, uten å noen gang ha prøvd veggen. Dette er med på å påvirke hvordan de aktive anvender klatreveggen. Det materielle har en form for tause forventninger om hvordan vi skal bruke anlegget (Tangen, 2004). Bruk eller ikke-bruk av et anlegg bygger på en taus kunnskap det er vanskelig å være bevisst. Våre handlinger er med på å endre strukturene rundt idrettsanleggene, samtidig som idrettsanleggene endrer våre handlinger og våre atferdsmønstre¹. Som i en rekke andre idretter styrker bedre utstyr og bedre treningsfasiliteter klatrernes ferdigheter. Roberts og Ponting (2020) gjør rede for hvordan kunstige bølgeanlegg for surfing løsriver surfing fra havet. Teknologiske framskritt er altså sentrale for hvem, hvordan og hvor man nå kan bedrive idretter som tidligere var avhengige av havet eller fjellene (Van Bottenburg & Salome, 2009). Van Bottenburg og Salome (2009) viser til hvordan utviklingen og spredningen av innendørs klatreanlegg har sørget for at klatring er blitt en idrett i vekst, i et paddeflatt land som Nederland. De samme trekkene finner vi igjen i Finnmark. Her finns det fjell, men klatring fikk først fotfeste og opplevde vekst i fylket når den flyttet innendørs (Norges klatreforbund, 2019). Vi skaper altså arenaer for klatring der verken været, lyset eller vind påvirker klatringen. Klatringen er blitt stedsuavhengig, *placelessness*. Det er ikke lengre samsvar mellom stedet hvor man kommer fra, og hvilken idrett man kan bedrive. Man lukker aktiviteter inne på nye arenaer, og fjerner aktiviteten fra det opprinnelige naturlige utgangspunktet. Det er dette som kalles parsellering, der klatring finner sted ved andre steder enn i utgangspunktet (Rafoss, 2009).

Den nasjonale standarden for klatrevegger gir rom for spesifikk utforming av den enkelte vegg, hvilket kan ansees for å være et forsøk på å bevare den naturlige iscenesettelsen av klatring, gjennom at hver eneste innendørs klatrevegg er unik, selv om de følger en standard. Likevel kan man ikke se bort ifra at anleggene konstrueres for å sette søkelys på fremskritt og prestasjoner. Det å flytte aktiviteter innendørs bidrar til en teknologisering av idrettslandskapet (Rafoss, 2009). I forlengelsen av dette kan vi anta at

¹ En kritikk av Guttman (1978) er at de mange ulike aspektene ved rasjonalisering ikke inkluderer anlegg.

nasjoner som ikke har fjell vil kunne hevde seg i internasjonale klatrekonkurranser. Nasjoner som Danmark, Belgia og Nederland har deltakere på den internasjonale scenen. I Finnmark har vi allerede hatt juniorer som har hevdet seg i toppen nasjonalt.

Ifølge Rafoss (2015) kan utviklingen av ren rasjonalisme knyttes mot standarder og normering som også får sine uttrykksformer i anlegg og utstyr. Moderne idrett blir drevet for idrettens egen del, eller for formål som er like verdslige. Man kan derfor skille mellom idrettens indre og ytre rasjonalitet. Klatringens ytre rasjonalitet vektlegger forhold som er nyttige ved aktiviteten som klatringens egentlige mål, hvilket er individuelle og sosiale mål (Goksøyr, 1988). Sagt på en annen måte, kan vi altså snakke om utøvelse av idrett som munner ut i et mål i en større samfunnsmessig sammenheng, som for eksempel mål om å styrke folkehelsen, inkludere innvandrere, å få ned sykefraværet og så videre. Den indre rasjonaliteten handler om å finne innendørs klatringens verdi; et ønske om prestasjonsforbedringer, delta i klatrekonkurranser og å slå konkurrenter. Denne indre rasjonaliteten handler i større grad om kortsiktige gevinster. En indre orientering som fører til utvikling av midler som er effektive for å oppnå kortsiktige resultater (Goksøyr, 1988). Et slikt rasjonale øker den vitenskapelige orienteringen for å rasjonalisere idretten. Eksempler på slike teknologier, er fluor skismurning, hoppdresser, kunstis, kunstgress, innendørs klatrevegger, glassfiberstav og så videre. Tekniske innovasjoner som bidrar til å flytte prestasjonsgrenser.

Spesialisering i idretten er også en naturlig følge av et moderne prestasjonsprinsipp. Sportifisert idrett har et likhetsideal som er rasjonelt (Goksøyr, 1988). Alle som deltar bør ha like forutsetninger for å vinne, noe som innebærer at konkurranseforholdene og utstyret bør være likt for alle deltakere. Dette er grunnleggende for å gi sammenligningen av prestasjoner mening. Det ville være meningsløst å kåre en vinner basert på tilfeldigheter. Så kan man da diskutere om alle idretter burde vært flyttet til innendørsanlegg for å sørge for at det er færrest mulig eksterne faktorer som påvirker utøvernes prestasjoner. For å skape et likhetsideal bør alle former for irrelevant ulikhet fjernes (Augestad & Bergsgard, 2007). Det kan gjøres ved å utforme regler som er formallike, standarder for idrettsanlegg og utvikle normer som forhindrer juks. (Goksøyr, 1988). Kvantifisering gir klatreprestasjoner et uttrykk for at man uomtvistelig kan sammenligne ulike prestasjoner, og på den måten rangere en prestasjon over en annen (Tjønndal et al., 2019). Dette har medført at antall flytt fra bunnen og opp av en konkurranse rute er premissgivende for hvem som vinner en konkurranse.

I moderne idrett skal prestasjonene kunne kvantifiseres, måles og sammenlignes (Goksøyr, 1988). Det tredje kriteriet indikerer at det har forgått en utvikling i det rituelle aspektet. I antikken var idrett en religiøs handling med et hellig aspekt. Likhet er det fjerde kriteriet. Alle skal ha anledning til å delta, og konkurrere under samme forhold. I praksis er idretten preget av mange ekskluderingsmekanismer i ulike

former for diskriminering (Tjønndal et al., 2019). Her er det også verdt å merke seg at litteraturen også tar for seg spørsmål av filosofisk karakter som omhandler likhet i konkurransevilkår. Prinsipielt, vil det for klatresporten kunne innebære vektclasser, eller klasser basert på rekkevidde i forhold til høyde. Videre vil man kunne vurdere fullstendig standardiserte klatrevegger, eller standardiserte klatreruter, sånn som i speed-klatring.

Vi kam forstå de strukturelle endringer i klatring gjennom å bruke moderniseringsbegrepet som et analytisk redskap. For det første har vi observert at organiseringen går fra uformell til formalisert og differensiert. For det andre ser vi at regelverket endres fra det lokalt varierende og uskrevne til formelle og standardiserte regelverk. En tredje karakteristik er at konkurransene endrer seg fra å være meningsfylte lokalt til at konkurransene blir nasjonale og internasjonale. Det foregår en sterkere rolledifferensiering på arenaene. Det vil si at grensen mellom deltaker og tilskuer øker. Informasjonen om prestasjoner endrer seg. Den går fra å være lokal og muntlig, til å være regelmessig og i ulike former. Statistikker og rekorder gjør sin inntreden (Goksøyr, 1988). Klatring er en idrett som er sent modernisert i Finnmark, og lokalt vil man fremdeles kunne se noen spor av pre-moderne utendørs klatring. Samtidig må vi se modernisering og sportifisering som to prosesser som er tett knyttet mot hverandre.

Handlingsbegrepet – aktør og struktur

Sosiale strukturer er regler og muligheter skapt av aktøren, også kjent som mennesket. Samfunnets strukturer har to roller. De er premissgivende for aktørens betingelser og konsekvenser av samhandling. Det gir både muligheter og setter begrensninger for aktørene i et felt. Giddens (1984) anerkjenner aktørens som selvstendig, fri og fornuftig. Likevel peker Giddens (1984) på at aktørens kreativitet, frihet og handlingskompetanse ikke er et direkte resultat av frihet fra sosiale strukturer. Klatrere, som aktører, er avhengig av at de kan spille på sosiale strukturer som finnes på klatrefeltet. De sosiale strukturene fungerer som mulighetsbetingelser for klatrerens handlinger, og setter hen i stand til å delta i klatringens sosiale verden. Strukturene finnes bare gjennom å bli anvendt og vedlikeholdt av feltets aktører. På denne måten kan vi se på klatreren og strukturene, altså de omkringliggende forhold, som gjensidig betingede, eller det som kan betegnes som strukturens dualitet. Strukturen er både medium og resultat av handlinger. Aktørene og strukturen forenes gjennom samspillet mellom dem, og slik overskrider motsetningsforholdet mellom dem (Giddens, 1984). For Giddens innebærer handlinger to elementer. Aktøren må være kyndige. Altså, klatreren må forstå den situasjonen de befinner seg i, og benytte kunnskapen om situasjonen til å gjennomføre sine handlinger. Aktørene vet hva de gjør, og hvorfor. Det andre elementet er handlingskapasitet. Handlingskapasitet er evne til å gripe inn i situasjoner og påvirke de. Det er disse to elementene som avgjør om aktøren i sum er kompetent (Aakvaag, 2008). Klatreren er ikke hjelpeløs i sine sosiale omstendigheter, men er kapable til å endre disse.

Dette leder til en treleddet modell for handling. Alle menneskelige handlinger er refleksive, og svarer til at mennesket er bevisst hva hen gjør. Vi overvåker til enhver tid situasjonen vi befinner oss i. Det er et konstituerende element i våre handlinger. Klatreren vet altså som regel hva slags situasjonen hen befinner seg i, hva vedkommende ønsker å oppnå – og hvilke virkemidler som må tas i bruk for å oppnå dette. Hen vet også hvem de andre aktørene på klatrefeltet er, og hvordan hen skal forholde seg til dem. I en klatrehall anvender klatreren kontinuerlig sin forståelse av hva og hvordan en klatrehall er, hva som skal til for å komme seg inn, hva de andre klatrerne i hallen foretar seg, og så videre. Handlingsrasjonalisering viser at aktøren jevnlig og kontinuerlig er i kontakt med grunnene for sine handlinger. Til slutt hevder Giddens at våre valg i hverdagen til egentlig handler om våre større livsprosjekter. Disse er i mindre grad knyttet til standardbiografier og samfunnet stabile forventninger - men er i langt større grad knyttet til enkeltindividets valg som fastlegger hvem vi er, og ønsker å være. Dette impliserer en narrativ struktur til danning av selvet. Det er gjennom samling av hendelser, roller og relasjoner vi skaper oss en fortelling om hvem vi er. Slik konstruerer vi vår egen identitet. Det handler om handlingsmotivasjon, som peker på de dype og underbeviste lagene av aktørens personlighet. Refleksiv handlingsrasjonalisering innebærer at aktøren vet hva vedkommende gjør. Handlingsrasjonalisering innebærer at aktøren vet hvorfor hen tar de valgene hen tar. Handlingsmotivasjon viser til at aktørens konkrete handlinger inngår i omfattende livsprosjekter (Aakvaag, 2008). Sett ut fra et klatrerperspektiv kan utøvelsen av klatring ses på som et ledd i danning av selvet, hvilket danner grunnlaget for et omfattende livsprosjekt.

Felt

Klatrerens subjektive forståelse av forskjeller i livsstil er med på å produsere, opprettholde og legitimere former for sosial ulikhet som kommer til uttrykk i fysisk aktivitet (Sølvberg & Jarness, 2018). Bourdieus tanker om det sosiale rom kan ansees som en grunnstruktur i analysen av det moderne samfunnet. Det sosiale rommet er en modell over samfunnet vårt (Bourdieu, 1993). Det sosiale rom er del i ulike felt. Hovedgrunnen til å anvende et begrep som felt er å få fram de spesifikke innsatser og gevinster som verdisystemene i klatring gir opphav til. I følge Bourdieu (1993) er det det samme om man bestemmer hva et felt er, som å bestemme hva slags kapital som er valid innenfor feltets grenser. For å forstå klatring som felt, må man ha en forståelse av hva kapital er, og hva som gir kapital i klatrefelt. For at ulike handlinger skal gi mening, er man avhengig av et felt der det finnes mennesker som tilegner disse handlingene verdi (Langseth, 2012). Handlingene som utøves på klatrefeltet må altså bli sett på som en meningsfylt aktivitet av feltets aktører, altså klatrerne. Anerkjennelse blir av Bourdieu sett på som grunnleggende for et felts kapitalsystem. Anerkjennelse legger grunnlaget for at et felt finnes. Anerkjennelse er det aktørene i feltet higer etter, og ønsker å oppnå. Det betyr at anerkjennelse er et premiss for feltet i Bourdieus teori (Langseth, 2012). Når verdiene i et felt framstår som naturlige for feltets aktører, kan

feltet fungere. Det er også da aktørene i feltet er klare for å investere i feltet. Å bli del av en subkultur, eller et felt, er en lengre prosess som handler om å glemme at det som gir anerkjennelse i feltet i utgangspunktet er tilfeldig (Bourdieu, 1993). For det er det ikke. Her må det understrekes at feltbegrepet kan deles inn i underfelt. Det betyr at klatrefeltet kan deles inn i ytterligere underfelt – altså at de ulike formene for innendørs klatring utgjør ulike felt. Her kan det være ulike praksiser som gjør seg gjeldende, og ulike handlinger som gir anerkjennelse på feltet.

Habitus

Begrepet habitus er sentralt i Bourdieu handlingsteori (Kay & Laberge, 2002). Ulike kulturelle handlingsmønstre utvikler seg over tid til å bli udiskutable sosiale normer. Mennesket formes i sosiale settinger fra tidlig alder. Mennesket er mest påvirkelig i unge år, og det er i disse årene at mennesket tilpasser seg samfunnets sosiale normer, og gjør disse til sine egne, uten å stille spørsmål. Følelsen av hva som er rett og passende i ulike situasjoner innlemmes i mennesket. Bourdieu omtaler denne instinktive tendensen for *habitus*. Habitus kan altså forstås som et integrert sett med varige kroppslige disposisjoner som kommer til syne gjennom vaner, oppførsel, vurderinger og smak (Kay & Laberge, 2002). Det er et begrep som peker på hvordan mennesket tilpasser seg miljøet og de sosiale strukturene rundt seg. Habitus kan beskrives som verdier og disposisjoner som følger oss gjennom tiden, og som vil bli ved oss gjennom ulike kontekster (Bourdieu, 1978). Habitus er altså gjennomgripende for klatreren, og griper gjennom hvert eneste aspekt av individets liv. Mellommenneskelige forhold, forventninger til livet, valg, religion og politikk er alle områder som stammer fra, og reflekterer habitus. Her må det påpekes at habitus ikke er statisk, men under kontinuerlig utvikling. Videre vil ikke habitus være lik i ethvert miljø selv om det er samme idrett som utøves (Bourdieu, 1988). Et tenkt eksempel på dette kan være hva slags type klatring som utøves i ulike klatreanlegg. Dette innebærer at habitus i feltet er definert gjennom ulike praktiser. I dette regnestykket må også klatrefeltet som struktur tas høyde for. Vi kan altså snakke om at habitus utspiller ulikt gjennom ulike praksiser i feltet. For klatring kan det bety at det vil være ulik habitus knyttet til de to ulike praksisene; å buldre innendørs og tauklatring innendørs. Habitus er kroppslig og framtrer ulikt gitt felt og praksis (Wacquant, 1992). For eksempel er eksplosiv styrke viktig for utøverens prestasjoner i buldring, mens utholdenhet er et kriterium for tauklatring. Det innebærer at det er ulike måter å trene på, for å bli bedre å buldre eller å klatre med tau. Dermed kan vi knytte ulike praksiser til trening, der det stilles ulike krav til hva som skal utføres.

Habitus er både individuelt og kollektivt. Et hvert individ utvikler sine egne instinktive disposisjoner. Det betyr likevel ikke at ikke mennesker kan dele habitus. Mennesker som deler sosial kontekst, vil dele en lignende felles habitus. Menneskets skjemaer for verdsetting er preget av klassebetingelser. Vi liker å

omgås mennesker som er like oss selv. Summen av disse to forholdene fører til sosial lukning på gruppenivå. Både klasser og fraksjoner av klasser vil på ulike måter flokke seg sammen i eksklusive sosiale grupper, som deler habitus (Jarness, 2021). Bekledning er et tydelig symbol på mestring av habitus i et gitt felt. Innen klatresporten kan altså visse merker være definerende for å vise at aktøren har en habitus som samsvarer med reglene for feltet. Habitus er mekanismen som knytter aktøren sammen med strukturen som denne aktøren befinner seg i. Denne framtrer gjennom det vi kaller fornuft, eller folkeskikk (Bourdieu, 1990). I barnehager ser vi at barna under samlingsstund setter seg ned, følger med, og er stille. De vet hva som er forventet av dem, og de forstyrrer ikke underveis i samlingsstunden. Dette er noe de har lært. Det er ikke medfødt, men det er allerede internalisert i deres handlingsrepertoar. Barn som har med seg habitus som samsvarer med skolens forventninger hjemmefra – er i større grad forberedt på skolehverdagen enn de som ikke har lik habitus med seg hjemmefra (Prieur, 2006). Barn som vokser opp i hjem der aktivitet og lek er sentrale elementer i hverdagen har andre forutsetninger for å bedrive idrett enn barn som ikke vokser opp under samme forhold. Det er fordi fysisk aktivitet og lek inngår i barnas habitus. Verdier som er blitt presentert for barna er viktige. I forlengelsen av dette kan vi altså si at barn har ulik habitus for å tre inn i ulike felt; for eksempel idrettsfeltet.

Men habitus er ikke bare en aktørs reaksjon på påvirkning fra ulike omliggende strukturer. Strukturen i seg selv, er avhengig av aktørers skapelse og opprettholdelse for at habitus skal fortsette å eksistere (Bourdieu, 1993). Institusjoner oppstår gjennom habitus. Ikke bare gjennom materialistiske ting, men gjennom menneskene som gjenkjenner og innretter seg etter de ulike kravene i det aktuelle feltet. Det betyr at habitus åpner for at man kan avdekke ulike dynamiske sammenhenger som oppstår mellom struktur og handling (Esmark, 2006).

5. Vitenskapsteoretiske og metodiske betraktninger

I dette kapittelet gjør jeg først rede for noen kunnskapsmessige forutsetninger for studien for deretter å presentere valg av metodisk tilnærming. I framstillingen av forskningsprosessen står datainnsamlingen sentralt, sammen med de etiske retningslinjene som rammer inn det kvalitative intervjuet. Jeg har valgt et kvalitativt design, fordi det er hensiktsmessig med tanke på å sikre et godt datagrunnlag.

Epistemologi

Det å forklare, eller fortolke det som skjer mellom mennesker i et samfunn gjøres på andre premisser enn i naturvitenskapen. I naturvitenskapen leter man etter årsaksforklaringer, og forholder seg ofte til kvantitative data i langt større grad enn man gjør i samfunnsvitenskapen. Samfunnet består av ulike mennesker som gjennomfører ulike handlinger, selv om premissene er akkurat de samme. Mennesket har som individ et potensiale for å gjennomføre individuelle handlinger, noe som betyr at dersom vi skal forstå ulike samfunnsfenomen så må vi fortolke sosiale relasjoner. Uforutsigbarhet er et karaktertrekk ved samfunnslivet. Ifølge Østerberg (2003) finnes det ingen sosiologiske lovmessigheter. Sosiologi skal fortolke sosiale relasjoner og samfunnsforhold på en måte som er overordnet den dagligdagse forståelsen som finnes hos mannen i gata (Østerberg, 1993).

Det er tre ulike kjennetegn ved fortolkende sosiologi (Moe, 1995). Det første kjennetegnet er at den sosiale virkeligheten nødvendigvis ikke er slik den framstår. Forståelsen av sosial virkelighet er gitt kontekstuell av kultur og miljø. Handlinger får mening gjennom aktørens vilje og tanker gitt det miljøet og den kulturen hvor handlingene utspiller seg. For å forstå menneskets handlinger og utsagn, er det derfor viktig å forstå handlingene og utsagnene i konteksten de forekommer i (Moe, 1995).

Det andre kjennetegnet er forståelsen av mennesket gjennom menneskets erfaringer og handlinger. Som menneske anvender vi vår egen virkelighet for å forstå andres virkelighet. Vår egen virkelighetsforståelse artikulere vi sjelden eller aldri, men vi anvender virkelighetsforståelsen for å manøvrere i den sosiale virkeligheten. Ettersom vi mennesker har ulike erfaringer vil vi også forstå verden ulikt. Et eksempel kan uttrykke dette i klartekst. Nordmenn har generelt et nært forhold til naturen, og mange liker å overnatte ute under åpen himmel. De kaller det balsam for sjela. Mennesker på flukt fra krig, har ofte traumatiske opplevelser knyttet til det å sove ute. Ulike erfaringer med det å sove ute under åpen himmel blir derfor sentralt for hvordan man skal forstå menneskets forhold til naturen (friluftslivet). Som sosiolog må man opprette skjema og typifiseringer som passer overens med det gitte menneskets erfaringer dersom man skal forstå vedkommende. Det vil alltid være nyanser og ulikheter mellom skjemaene og menneskets verden. Likevel er det viktig å komme det gitte menneskets verden så nær som mulig, en nærhet som er en absolutt nødvendighet for å forstå (Moe, 1995).

Bruken av rollebegrepet er det tredje kjennetegnet. Vi fyller ulike roller i det moderne samfunnet. Fortolkende sosiologi handler også om relasjoner mellom mennesker, og ikke bare om sosialisering og identitet (Moe, 1995). I dagens moderne samfunn spiller mennesket flere ulike roller. En mann kan være både far, sønn, kollega, sjef, klatrepartner og venn, roller som er forskjellige. Roller som krever ulike egenskaper. Roller som inngår i forskjellige kontekster, og noen ganger er forholdet mellom rollene motstridende. Dette forholdet er interessant å se nærmere på gjennom fortolkende sosiologi (Moe, 1995).

I sosiologien strides det om hendelser skjer på bakgrunn av menneskets individuelle handlinger, eller om kulturen og miljøet er de utløsende faktorene. Det siste vil innebære at menneskets handlinger i så måte er betydningsløse. Bourdieu (1993) argumenterte for at mennesket som aktør påvirker miljøet og kulturen. Samtidig mente han at miljøet og kulturen påvirker mennesket. Dette kan sees på som en gjensidighet, der mennesket, miljøet og kulturen påvirker og utvikler hverandre. Man kan altså ikke forstå mennesket uten å ta hensyn til kulturen og miljøet, og man kan ikke forstå kulturen og miljøet uten å ta hensyn til menneskets rolle og innflytelse (Østerberg, 2003). Det betyr at en klatrers handlinger ikke kan forstås uten å ha en forståelse for miljøet og kulturen klatreren opptrer i. På bakgrunn av dette kan vi si at det er gjennomgående i fortolkende sosiologi at samfunnslivet ikke følger naturvitenskapelige lover. Handlinger kan ikke forklares uten forståelse av mennesket, og dets miljø og kultur. Vi kan på mange måter forutse hva vi tror kommer til å skje i samfunnet, men i motsetning til naturvitenskapen så kan vi ikke si det for sikkert. Mennesket og dets miljø og kultur er komplekst, og sammensatt av handlinger bestående av grunner og hensikter. Både klatreren, miljø og kultur er av betydning for hvordan vi forstår klatring og klatringens kontekst.

For å sammenfatte, så kan man bare få tilgang til sosiale fenomener gjennom å forstå menneskets tolkning av seg selv, dets atferd og hvordan mennesket tolker den situasjonen vedkommende står ovenfor. De begrepene som inngår i praksisene til mennesket er nødvendig å få innblikk i, for å kunne tolke mennesket. Sosiale fenomener viser seg gjennom kommuniserte erfaringer. Erfaringer som viser til, og forutsetter er forhold mellom forskeren og den som blir forsket på. Meningsforståelse er en særegen form for erfaring, og mening som teoretisk begrep kan ikke reduseres til et begrep for menneskets atferd (Skjervheim, 2000).

Kvalitativt forskningsdesign

Målet med et kvalitativt forskningsdesign er å forstå ulike individers handlinger, erfaringer og meninger i en gitt kontekst. I min studie undersøker jeg meninger klatring gir ungdom i Finnmark ved å studere sosiale rom, nærmere bestemt å forstå mellommenneskelige relasjoner i den gitte klatrekonteksten.

Kvalitativ metode søker å avdekke menneskets handlingsmønstre, hvordan vi forstår og hvordan praksis og forståelse kan knyttes sammen. Man følger ikke et standardisert sett av metode, noe som innebærer større frihet for å kunne belyse og lære om fenomener gjennom sosiologiske analyser som gir rom for kreativitet (Jacobsen, 2016). I denne studien undersøker jeg klatrernes sosiale rom for å forstå mening i innendørs klatring. Jeg er ute etter å forstå samhandlingsmønstre, sosial status og betydninger av klatring i sosiale fellesskap. Mellommenneskelige forhold kan være komplekse. Det er derfor en trygghet i at kvalitative opplegg er dynamiske og fleksible, noe som innebærer at jeg kan revidere både forskningsspørsmål og design underveis (Thagaard, 2018).

Det er avgjørende at forskningsprosessen er transparent. Transparens er et nøkkelord når det kommer til gyldighet og pålitelighet, og er viktig for valg i forskningsprosessen. Transparens handler om hvordan jeg som forsker velger å formidle resultatene mine. Slik kan leseren få innsyn i forskningen, at de selv kan ta stilling til kvaliteten (Johannessen, et al., 2016), noe som innebærer at ulike aspekter ved forskningsprosessen beskrives inngående. Målsetningen med en slik beskrivelse er å oppnå forståelse. Det innebærer at min fortolkning som forsker får en naturlig og sentral plass i studien. Det er dette som er kjernen og den metodiske utfordringen (Thagaard, 2018). Jeg har hatt mange roller i forhold til klatrefeltet, roller som det gjøres rede for senere i dette kapitlet.

Utvalget

Å velge informanter til en kvalitativ studie er absolutt ingen tilfeldig prosess (Johannessen, et al., 2016). Jeg har lagt vekt på å gjøre hensiktsmessige valg for å finne gode informanter som vil kunne belyse problemstillingen. Det finnes et stort utvalg av mennesker som klatrer, både unge og gamle, kvinner og menn, jenter og gutter etc. For å kunne si noe om mellommenneskelige forhold i klatring har jeg definert og brukt et utvalg som kan gi meg relevante innspill som belyser forskningsspørsmålene. Ettersom jeg har sett på mellommenneskelige forhold blant klatrere i Finnmark, var det naturlig å anvende et strategisk utvalg. Et strategisk utvalg bygger på systematiske vurderinger av hvilke enheter av en populasjon som er mest relevant å inkludere i et utvalg, ut fra et teoretisk og analytisk perspektiv (Thagaard, 2018). Dette satte de ytre rammene for utvalget mitt. Det strategiske utvalget består slik av informanter med

egenskaper som er relevante for å belyse valgt tematikk. De som bruker mye tid på klatring, finner jeg i klatrehaller, eller ute i fjellveggen. Denne studien ser på klatrere som klatrer innendørs, så det var naturlig å rekruttere informanter som bruker mye tid på klatring innendørs. Klatrerne som er inkludert i utvalget, har videre følgende kjennetegn: De er unge voksne. I denne fasen av livet endres også omgangskretsen seg, som en naturlig del av det å bli voksen. Mange studerer, og etablerer nye sosiale nettverk. Sammen utgjør dette at jeg satt et alderskrav for å kunne være aktuell som informant. Informantene må ha begynt å klatre før fylte 30. Det vil si at de enten studerer, går på videregående skole, jobber, eller er lærlinger. Deltakerne er over 18 år. Det er like mange kvinner som menn inkludert i utvalget. Videre har alle informantene minimum 1 års innendørs klatreerfaring, fordi det tar tid til å lære seg det grunnleggende ved å klatre. Jeg har valgt å inkludere konkurranseklatrere og klatrere som ikke klatrer konkurranser. Informantene er geografisk spredt i fylket, og representerer 5 ulike klubber. Utvalget har disse inklusjonskriterier:

- **Over 18 år.**
- **Begynt å klatre aktivt før fylte 30 år.**
- **Klatrer minimum 1-2 ganger i uka.**
- **4 kvinner og 4 menn.**
- **Minimum 1 års klatreerfaring.**
- **Medlem av klatreklubb.**
- **I jobb eller under utdanning.**
- **Bosatt i Finnmark.**

Kjønn	Alder	Utdanning	Bosted	Formell Komp.	Klatreerfaring	Klatrehyppighet	Jobb/Studier	Sivilstatus	Andre Idretter	Konk.erfaring
M	34	Fagbrev	Hammerfest	Trener 1	7 år	2-3 ganger i uka	Eget firma	Gift, 2 barn	Topptur på ski	Regional
K	19	Under utda.	Hammerfest	Brattkort	2 år	3 ganger i uka	Lærling	Samboer, 0 barn	Ingen	Ingen
M	31	Bachelor	Kirkenes	Klatreleder inne	7 år	1-2 ganger i uka	Off. ansatt	Samboer, 0 barn	Kiting	Regional
K	30	Master	Lakselv	Klatreleder inne	12 år	1-2 ganger i uka	Off. ansatt	Kjæreste, 0 barn	Innebandy	Regional
M	29	Bachelor	Alta	Klatreleder inne	7 år	2 ganger i uka	Priv. Ansatt	Singel, 0 barn	Ingen	Regional
K	24	Under utda.	Alta	Brattkort	1 år	2-3 ganger i uka	Priv. Ansatt	Samboer, 0 barn	Treningssenter	Ingen
K	35	Master	Vadsø	Brattkort	11 år	1-2 gang i uka	Off. ansatt	Gift, 2 barn	Surfing	Ingen
M	21	Fagbrev	Vadsø	Brattkort	6 år	3-6 ganger i uka	Priv. Ansatt	Singel, 0 barn	Ingen	Regional

Tabell: Oversikt over informanter

Datainnsamling

Datainnsamlingen ble gjennomført som semistrukturerte intervjuer. Da jeg har kjennskap til mange av informantene gjorde denne relasjonen det enkelt for meg å skape tillit under intervjuene. En kontakt som har både positive og negative sider. For det første måtte jeg være forsiktig så jeg ikke påvirket svarene til informantene, mens jeg på den andre siden kunne jeg hjelpe til med å forstå spørsmål. Forskere kan påvirke svar, og yte hjelp til å forstå spørsmål (Johannessen, et al., 2016). Jeg har kjennskap til informantene gjennom ulike roller, og har benyttet meg av denne fordelene for å få tilgang. Et par av informantene jeg ikke kjente fra før, ble rekruttert gjennom mitt nettverk.

Jeg la vekt på å gjennomføre intervjuene i nøytrale omgivelser, eller i omgivelser der informanten føler seg trygg (Backe-Hansen & Frønes, 2012). Noen av intervjuene fant sted hjemme hos informanten, mens noen fant sted på universitetet. Selv om jeg har tillit i miljøet, så betyr ikke det at det ikke var viktig at informantene følte seg trygge i omgivelsene der intervjuet skulle gjennomføres. Intervjuene ble gjennomført på informantenes premisser, og jeg valgte lokasjoner som passet hver enkelt av informantene. Jeg hadde med bakverk og kaffe, og på den måten lagt opp til at stemningen skulle være avslappet og uformell.

Intervjuene

I min studie har jeg brukt intervjuer med et ønske om å studere informantens erfaringer, meninger og holdninger. Intervju som verktøy har som hovedformål å få innblikk i hvordan mennesker opplever sin egen livssituasjon. På bakgrunn av denne livssituasjonen ønsker man gjennom intervjuet å få fram synspunkter og perspektiver på gitte temaer (Thagaard, 2018). Min oppgave som forsker var å skape en atmosfære som muliggjør det å snakke om gitt tematikk. For å få dette til, laget jeg en struktur der jeg og informanten snakket litt om klatring og livet generelt først. Dette har til hensikt å gjøre informantene fortrolig med situasjonen (Tjora, 2017). Det er viktig å luften tematikken, og å sette i gang noen tankeprosesser hos informanten. Videre har dette vært en måte å ufarliggjøre situasjonen på. Informanten vet nå hva intervjuet skal handle om. Det har vært et ledd i å få informanten til å føle seg trygg, og forhåpentligvis gjort slik at vedkommende har hatt lyst til å dele sine erfaringer og tanker med meg. Det gjorde det enklere å gå inn på de mellommenneskelige forholdene i klatringen for informanten (Thagaard, 2018).

Intervjusituasjonen er på mange måter en asymmetrisk situasjon. Det innebærer at det er et skjevt maktforhold, der forskeren definerer situasjonen. Å svare på spørsmål om seg selv, og sine tanker kan føles utleverende og ukomfortabelt. Ved flere av intervjuene opplevde jeg at stemningen endret seg litt i det båndopptakeren ble satt på. Settingen ble umiddelbart mer formell. Når forskeren i tillegg skal bruke

intervjuet i forskningsøyemed forsterkes det skjeve maktforholdet (Thagaard, 2018). For å bøte på det ujevne forholdet, har jeg jobbet for å balansere dette i så stor grad som mulig. Måten å gjøre det på, var ved å være tålmodig og ved vise interesse for informanten. I tillegg til dette, forsøkte jeg aktivt å gjøre settingen uformell, ved valg av lokasjon og setting. Et av intervjuene ble gjennomført utendørs over en kopp kaffe og en kanelbolle. Å bli intervjuet om klatring, var ikke noe informantene var vant med. Situasjonen framsto som uvant og konstruert. Hva en forsker er, finnes det ulike forestillinger om. Informantene har ulike assosiasjoner om meg som forsker og av hva en forsker er. Det betyr ikke at denne forestillingen nødvendigvis stemmer overens med hvem jeg er. Hvordan jeg kledde meg, kan for eksempel ha hatt innvirkning på hvordan informanten valgte å forholde seg til meg, og dermed tilpasse svarene sine etter det. Gjennom denne prosessen kledde jeg meg som jeg gjør til vanlig, altså som en klatrer. Det gjorde jeg for at jeg og informanten skulle være kledd relativt likt, noe som kan ha gjort at informanten identifiserte seg med meg. Mange av informantene kjenner meg, og vet også hva de kan forvente gjennom det.

I denne undersøkelsen har jeg foretatt observasjoner av informantene i en klatreøkt før selve intervjuet. Fra denne observasjonen har jeg lagt merke til hvordan stemninga var, hvordan samtale mellom informant og klatrepartner forløp, og andre forhold som kunne ha innvirkning på informanten. Grunnen for å gjennomføre intervjuene på denne måten er flere. For det første vil en observasjon kunne gi meg informasjon om konteksten klatringa utspiller seg i. Videre kan handlinger som forekommer under klatreøkten si noe om informanten, som kan være utslagsgivende for hvilke svar jeg får av vedkommende. I tillegg til dette, har observasjonene fortalt meg noe om hva slags klatring informanten prefererer, og hva slags klatresituasjoner jeg opplever at informanten foretrekker. Klatreanleggene som de ulike informantene klatrer i til daglig, kjenner jeg godt fra tidligere. Jeg har både besøkt, og konkurrert i hallene som er omtalt i intervjuene.

Konteksten for datainnsamlingen er sentral for hva forskeren sitter igjen med i etterkant. Forskerens egne holdninger til tematikken, forberedelser og opptreden under intervjuet er viktige for hvordan informant forstår undersøkelsen og dens kontekst. Det har altså vært viktig for forskningsprosjektet at jeg har vært åpen om hvem jeg er som forsker og hva jeg forsker på. Det har jeg vært tydelig på ovenfor informantene, og jeg har snakket mye om tematikken med flere av informantene både i forkant og etterkant av intervjuet. Datamaterialet som har kommet ut av intervjuet er et produkt av interaksjonen mellom meg og informantene (Thagaard, 2018). Tilliten mellom meg og informanten har forhåpentligvis gjort at informantene følte seg frie til å snakke om sine opplevde omgivelser i en kulturell og sosial kontekst.

Intervjuguide

Jeg har utarbeidet en intervjuguide (vedlegg nr. 3). Den var grunnlaget for intervjuene, og malen jeg har brukt for å gjennomføre intervjuene. Jeg gjennomførte et pilotintervju før jeg begynte å intervju informantene. Intervjuguiden ble testet på en klatrer som har lang erfaring, men som ikke møter inklusjonskriteriene da vedkommende bor i Troms. Jeg fikk flere gode innspill, og flere av spørsmålene i intervjuguiden ble justert. Svarene informantene ga i pilotintervjuet ga gode pekepinner på om intervjuguiden var dekkende med tanke på å få svar på forskningsspørsmålene.

Intervjuguiden er et viktig hjelpemiddel i det kvalitative intervjuet (Johannessen, et al., 2016). Informantene har ulik erfaringsbakgrunn, så jeg har måttet tilpasse tilnærmingen min og spørsmålene etter hvem jeg intervjuet. Det var også naturlig å stille oppfølgingsspørsmål. Jeg oppfordret til refleksjon, gjennom oppfølgingsspørsmålene. Noen av spørsmålene omformulerte jeg under intervjuet, de gangene jeg opplevde at informanten ikke forsto hva jeg spurte om. Jeg opplevde at intervjuguiden var utformet slik at den ble et anvendelig verktøy underveis i intervjuene (Johannessen, et al., 2016). Underveis i denne prosessen har jeg reflektert rundt utformingen av hvert enkelt spørsmål. Rekkefølgen av spørsmålene er også vektlagt. De gangene det kom opp temaer i en annen rekkefølge underveis i intervjuet, har jeg forsøkt å følge opp. Noen ganger fungerte intervjuet mest som en samtale. Formålet med å skape en slik samtaleform, har vært å skape en stemning der det er enklere for informanten å reflektere underveis. Thagaard (2018) påpeker at en mindre strukturert tilnærming vil kunne bringe temaer forskeren ikke har tenkt på til overflaten.

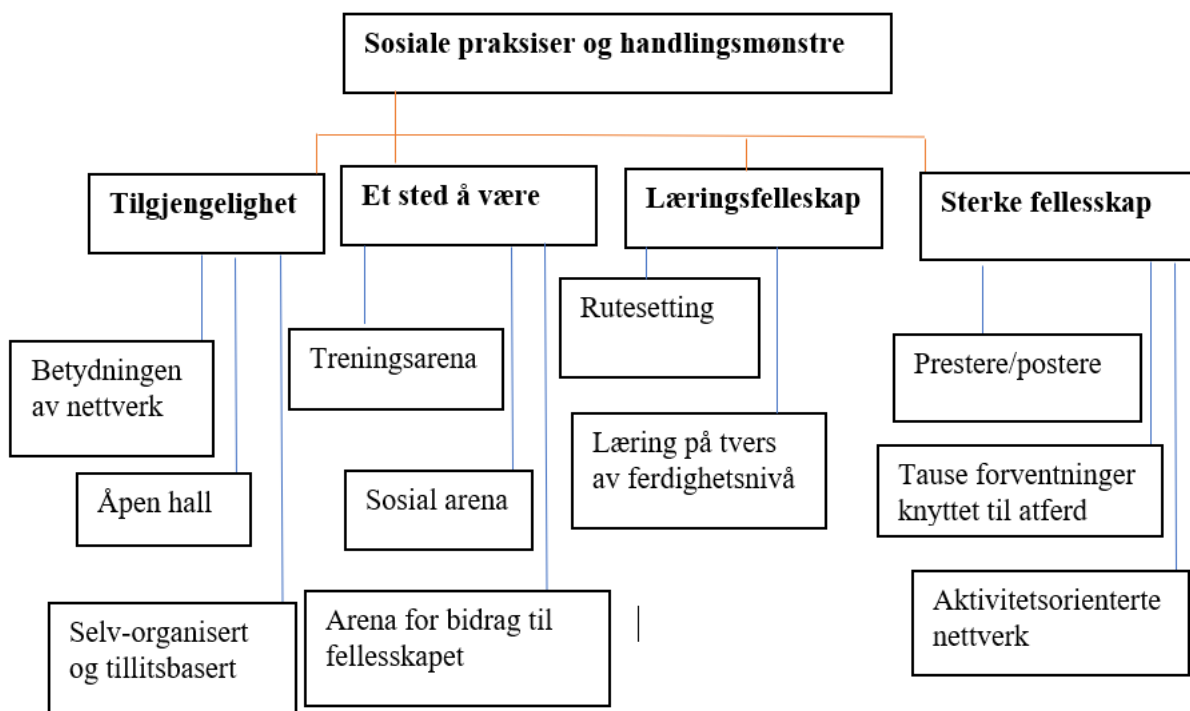
Intervjuguiden er bygd opp rundt ulike temaer:

- Sosiale praksiser
- Økonomiske forhold
- Utdanning og jobb
- Anerkjennelse og prestasjoner

Åpningsspørsmålene i intervjuet var enkle å besvare, for å få en myk start. De viktigste spørsmålene som informanten skulle reflektere over, kom midt i intervjuet. Oppfølgingsspørsmål var ment for å la informanten utdype tankene sine rundt hovedspørsmålene. På slutten av intervjuet kom det igjen noen enklere spørsmål, slik at ikke informanten går rett fra en situasjon som krevde mye av vedkommende, til ingenting. I tillegg småpratet jeg litt i etterkant av intervjuet om løst og fast.

Transkribering og koding

Etter at intervjuene var gjennomført, gikk jeg raskt i gang med transkriberingen. Som regel ferdigstilte jeg disse i løpet av de to påfølgende dagene. Da hadde jeg intervjuene ferskt i hodet, og transkriberingen gikk relativt lett. Intervjuene er gjengitt i sin helhet. Gjennom nøyaktig gjengivelse får man muligheten til å tolke både pauser, språk, avbrekk i samtalen, noe som ikke et skriftlig sammendrag kan gi (Kvale, 1997). Man skal likevel være forsiktig med å tillegge de mellomspråklige elementene vekt. Det er lett å fortolke det som blir sagt, gjennom hvordan det blir sagt. Gjennom transkriberingene har jeg gjort om dialektuttrykk til bokmål. Det kan hende at dette bidrar til å svekke hva informantene mener, men det gjør datasettet enklere å tolke. Å skrive bokmål sørger også for å anonymisere de ulike informantene i større grad, selv om informantene er anonymisert, og har fått fiktive navn. Personer informantene har nevnt i intervjuene er også anonymisert. Det kan være utfordrende å finne mening i store mengder ustrukturert datamateriale (Johannesen, et al., 2016). For at jeg skulle kunne forstå, har jeg vært nødt til å strukturere og forenkle datamaterialet. Gjennom denne prosessen kodet jeg materialet gjennom temaer og stikkord som jeg opplevde var gjennomgående for informantene. Først har jeg anvendt de tre forskningsspørsmålene som tema, og delt intervjuene opp etter disse. Deretter anvendt temaene til å finne kategorier. Disse har utgjort et rammeverk jeg har anvendt for å kategorisere og få en oversikt over materialet jeg har samlet inn. Under følger en figur som viser temaer og kategorier.

Figur: *Oversikt over kategorier knyttet til sosiale samhandlingsmønstre*

Dette har vært et ledd i å solidifisere fundamentet for tolkning av datamaterialet (Thagaard, 2018). Slik har jeg jobbet fram samtlige temaer og kategorier. Tre temaer er relevante for å si noen om sosiale samhandlingsmønstre. Under hver av disse er det ulike kategorier som er viktige. Tilgjengelighet og tilgang til klatrevegg er sentralt for å kunne si noe om de sosiale samhandlingsmønstrene som framkommer. Tilgang kan oppnås på flere måter, og tar ulike former. Disse er kategorier av tilgjengelighet, som for eksempel betydningen av nettverk, åpen hall og forhold som er selv-organiserte og tillitsbaserte. Jeg har kommet fram til noen sentrale hoveddimensjoner. Ut fra disse har jeg noen underkategorier, hvilket hjelper meg å kategorisere mening (Johannessen, Witsø Rafoss & Børve Rasmussen, 2018). Dette har jeg gjort med grunnlag i at informantene har noen likhetstrekk, som gjør at empirien i datamaterialet med sannsynlighet også har noen fellestrekk. Disse kategoriene beskriver hva de ulike delene av teksten handler om (Johannessen et al., 2018). Det gjør det enklere for meg, og for leseren å orientere seg i teksten. De hovedtemaene som er sentrale for å svare på det første forskningsspørsmålet er: Tilgjengelighet, et sted å være, sterke fellesskap og læringsfellesskap.

Kvalitet

Gjennom prosessen har jeg tatt notater etter hvert eneste intervju, for å evaluere eget arbeid. I begynnelsen skrev jeg lengre notater etter intervju-, enn mot slutten av intervjuene. Jeg har også valgt å observere informantene i hallen i forkant av intervjuet for å få et inntrykk av hvordan informanten utøver klatring, og hvordan klatreøkten forløper seg. Her har jeg også forsøkt å få med meg hvordan klatringen er organisert, og hvordan tilgangen til veggen er. Intervjuene er transkribert i sin helhet. Dette har vært et grep for å huske bedre hva informantene sa underveis i intervjuet. Datamaterialet er kodet og kategorisert manuelt, noe som gjorde det enklere å orientere seg i datamaterialet.

Tilgang til feltet – mine ulike roller

Det er mange ting som må tas i betraktning i forkant av et kvalitativt intervju. Kvaliteten på intervjuet er avhengig av min forforståelse, hvordan jeg omgås informantene, og hvilke relasjoner jeg som forsker har til informantene.

Min bakgrunn, alder, utseende og sosiale status har betydning for informanten. Intervjuet er kunstig anlagt, og det er jeg, som forsker, som administrerer intervjuet (Thagaard, 2018). Jeg er med andre ord sentral i intervjuet. Det er viktig å redusere avstanden mellom informant og forsker (Thagaard, 2018). Jeg klatrer selv, og har god kjennskap til alle utøverne som deltar i studien. De vet hvem jeg er, men jeg vet ikke hvordan hver enkelt informant oppfatter meg. Det må jeg være bevisst. Jeg er 35 år, pappa til to jenter, gift, og har hatt ulike roller innenfor klatring i Finnmark. Med dette i bakhodet kan jeg ikke vite sikkert at informanten ikke preges av deres relasjon til meg (Thagaard, 2018). Det er et forhold jeg har vært bevisst.

Jeg har vært trener for ungdomsgruppa til Alta Klatreklubb. Det er en rolle jeg hadde fra høsten 2015 og fram til januar 2020. Jeg var med på å starte opp ungdomsgruppa da jeg flyttet til Alta for å øke rekrutteringen til klatremiljøet i Alta. Gjennom denne gruppa har jeg blitt kjent med de fleste av klatrerne i Alta mellom 13 og 23 år. Fra januar 2016- januar 2021 jobbet jeg som klubbutvikler for Norges Klatreforbund med ansvar for klubbene i Finnmark, Nordland og Troms. Dette innebærer utstrakt reise-, møte- og kursvirksomhet. Gjennom denne jobben har jeg kurset mange av ungdomstrenerne i de tre nordligste fylkene. Jeg har blitt kjent med ledere i klubbene rundt om i landsdelen, og blir ofte brukt som sparringspartner i klatrerelaterte spørsmål i klubbene. I Alta klatreklubb har jeg utdannet mange av instruktørene. I 2016 var jeg også med på å dra i gang Finnmarkscupen i klatring. Dette er en cup bestående av fire klatrekurranser i Finnmark fylke. Her satt jeg i styret fram til januar 2020 og hadde ansvaret for rutesetting, økonomi og kontakt mot klatreforbundet. Ansvar for rutesetting innebærer at jeg har hatt jevnlig kontakt med flere av Norges dyktigste klatrere, som ble hentet til Finnmark for å sette ruter til konkurransene her. I 2013-2015 satt jeg som tillitsvalgt i styret i Hammerfest Klatreklubb. På nasjonalt nivå hadde jeg det overordnede ansvaret for Nordic Youth Camp 2018, da denne ble arrangert i Norge, hvor ungdommer i alderen fra 13-19 år fra Norden var samlet for å klatre utendørs. Per i dag er jeg i et engasjement som klubbveileder i Troms og Finnmark Idrettskrets, der jeg jobber med organisatoriske utfordringer i idrettsklubber i Troms og Finnmark. Jeg har kunnskap fra mange ulike roller innenfor klatring, og jeg må være bevisst min egen rolle, slik at informantene ikke blir farget av meg som forsker (Johannessen, et al., 2016). Innflytelsen min kan være sterk i lys av at jeg er den jeg er, erfaringene mine, og har de rollene jeg har, og har hatt. Alle informantene vet hvem jeg er, og har kjennskap til meg gjennom en, eller flere av rollene jeg har innehatt. Dette er en styrke for studien min.

Jeg kjenner feltet, har et bredt nettverk, klatrer selv, og har gode forutsetninger som utøver for å kunne observere og delta i feltet.

Det er både en fordel og en ulempe å kjenne feltet godt. Jeg har erfaringer fra klatrekulturen og kjennskap til klatringens historie. Roller som trener, instruktør, og tillitsvalgt, har gitt erfaring på-, og forståelse for klatrefeltet.

Troverdighet

Validitet og reliabilitet er sentrale begreper som sier noe om studiens troverdighet. Validitet handler om i hvilken grad man kan trekke gyldige slutninger ut av resultatene. I kvalitativ forskning er det ikke mulig å holde forskeren atskilt fra datamaterialet, ettersom det er forskeren som samler inn data, og gjør analysene. Forskning som ansees for å være valid, altså legitim, må kunne anerkjennes av andre forskere. Her undersøker man forhold knyttet til framgangsmetodikk, transparens og resultatenes relevans (Thagaard, 2018). Ved å gi en detaljert beskrivelse av strategien bak forskningsprosjektet og forskningens analyse gjør jeg rede for reliabiliteten. Enhver skal kunne vurdere forskningsprosjektet i etterkant. Der som noen kan gjennomføre en så godt som identisk studie på bakgrunn av å ha lest gjennom forskningen, kan man si at reliabiliteten er god (Johannessen, et al, 2016). Ved å gjøre lydopptak av intervjuene og nøyaktige transkriberinger, har jeg styrket reliabiliteten. Transparens er et nøkkelbegrep. Det skal være enkelt å finne fram i forskerens prosess. Videre må jeg som forsker gjøre rede for min relasjon til deltakerne i undersøkelsen. Jeg har flere roller innen forskningsfeltet mitt, og på grunn av det er det ekstra viktig at jeg er reflektert i forhold til min posisjon, og hvordan den kan påvirke deltakerne. Videre kan informasjon jeg har gitt ut på forhånd, sted for intervjuet, og intervjuers kjønn ha innvirkning på hvordan datainnsamlingen fortonet seg (Thagaard, 2018).

Omfanget av gyldighet i forskerens tolkninger er det vi omtaler som validitet. Skal validiteten være god betyr det at mine tolkninger må representere virkeligheten. Validiteten kan også styrkes gjennom fokus på transparens, som i denne sammenhengen framkommer gjennom redegjørelse av forskerens analytiske grunnlag. Enhver tolkning skal være begrunnet (Thagaard, 2018).

Jeg har meget god kjennskap til forskningsfeltet mitt. Det betyr at jeg har flere forventninger til mulige funn. Bekreft barhet handler om kvaliteten i forskningen. Finner jeg andre studier som støtter opp om mine funn, så kan det tyde på at studien er bekreft bar (Thagaard, 2018).

Min fortolkning av sosial kontekst gir grunnlaget for overførbarhet til andre kvalitative studier. En slik rekontekstualisering innebærer å anvende den teoretiske forståelsen til klatrekonteksten og setter det inn i en ny sammenheng, i en ny kontekst (Thagaard, 2018).

Etiske refleksjoner

Etiske perspektiver er alltid viktig å reflektere over uavhengig av hva man forsker på. Ved å reflektere over disse, stiller man seg i en best mulig posisjon for å ivareta deltakernes interesser. Et hvert valg forskeren tar i forskningsprosessen bør vurderes ut fra noen etiske prinsipper. Forskeren som skal ta ansvaret for hvordan forskningsprosjektet oppfattes, hvordan det brukes, og hvordan prosjektet kan påvirke deltakerne (Thagaard, 2018). Enhver gevinst i forskningsprosjektet skal avveies mot mulige vanskeligheter som kan oppstå for deltakerne som en konsekvens av deltakelse i prosjektet. Det kalles konsekvenslogikk (Thagaard, 2018). I studien min, er det flere etiske aspekter jeg har vurdert, informert samtykke, behandling av personopplysninger, konfidensialitet og konsekvenser av å delta i et forskningsprosjekt.

Informert samtykke

Enhver deltakelse i forskning bygger på frivillighet. De som velger å delta skal informeres om både fordelene og farene ved å delta (Jacobsen, 2016). For forskeren innebærer dette å gi utfyllende informasjon om prosjektet. Deltakerne bør informeres både før, underveis, og etter forskningsprosjektet. Grunnen til det, er at et hvert menneske skal ha råderett over sitt eget liv. De skal kontroll over hvilke av deres opplysninger som skal deles med omverdenen (Johannessen, et al., 2016). Deltakerne har fått utdelt samtykkeskjema (vedlegg nr. 2). Det er viktig å gi nok informasjon, men likevel ikke for mye. Gir man ut for mye informasjon om prosjektene sine, kan det være en faktor som påvirker hvordan deltakeren velger å forholde seg til prosjektet. Det kan for eksempel være at vedkommende er usikker på deler av hva undersøkelsen innebærer, og dermed holder igjen svar. Et hvert forskningsprosjekt er i kontinuerlig utvikling. Det innebærer at forskningsprosjekter kan utvikle seg i en retning, slik at det deltakerne har sagt seg villig til å være med på i utgangspunktet ikke er det samme som sluttproduktet. Kvalitative forskningsprosjekter er et resultat av forskerens tolkning, hvilket også er en faktor som i stor grad påvirker sluttproduktet (Thagaard, 2018). Derfor bør deltakerne informeres også i etterkant av forskningsprosjektet.

Konfidensialitet

Informasjon som deltakere i undersøkelser gir fra seg, skal anonymiseres og behandles slik at deres privatliv vernes. Det er det som er prinsippet om konfidensialitet (Thagaard, 2018). Informasjon av særdeles privat karakter, krever strenge tiltak. Min undersøkelse omhandler mellommenneskelige forhold i klatring, som er et tema av privat karakter. Miljøene i Finnmark er relativt små, og det kan være

enkelt å kjenne igjen enkeltpersoner. Det innebærer at jeg må gjøre det jeg kan for å sikre konfidensialitet. Ved å anonymisere informantene skal det ikke være mulig å kjenne igjen enkeltpersoner (Jacobsen, 2016).

Potensielle konsekvenser av deltakelse

Det er ulike konsekvenser for deltakere som følge av deltakelse i et forskningsprosjekt. Negative konsekvenser skal deltakerne beskyttes mot. Personopplysninger kan knyttes til personer som deltar i forskningsprosjektet, og derfor skal forskningsprosjektet meldes inn og godkjennes av Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) (se vedlegg). Gjennom denne studien har jeg vært påpasselig med å følge NSDs retningslinjer gjennom hele prosessen.

Datamaterialet jeg har hentet inn, har jeg behandlet med konfidensialitet, for å bevare deltakernes integritet. Spørsmål som omhandler mellommenneskelige forhold er personlig for informanten, og kan anses for å være sensitive. Enhver deltaker har rett til å velge, og det er et prinsipp en forsker skal etterstrebe etter beste evne (Thagaard, 2018). Deltakerne har rett på å få en gjengivelse av sine egne intervjuer. Slik kan de være sikre at de har framstått slik de ønsker, og at forskeren har forstått de riktig. Dette er en rettighet det er viktig at forskeren informerer om. Informantene har fått tilsendt transkriberingene i etterkant av intervjuene, slik at de kan lese, trekke fra, eller legge til noe. En informant hadde noe vedkommende ønsket skrevet om, mens resten av informantene godkjente transkriberingene uten anmerkninger. Intervjuet til informanten som ønsket en endring i intervjuet sitt, fikk selvsagt endre på det som vedkommende ønsket.

En kvinne og en mann som klatrer sammen. Bildet er tatt i Isbjørnhallen i Hammerfest.

6. Samhandlingsmønstre, status og betydninger av sosiale fellesskap

I denne delen kommer jeg til å presentere funnene mine. Aktører i sosiale system tar ulike roller ut fra kontekst og perspektiv. Man skiller mellom ulike perspektiver der perspektivets fokus, vil være sentralt for hvordan man forstår aktørenes handlinger og roller. I sosiologiske analyser er integrasjonsperspektivet og konfliktperspektivet blant de mest brukte. Integrasjonsperspektivet har søkelys på rollenettverk, der gjensidige avhengige roller er satt i system. Funksjonene de ulike rollene besitter er i fokus, og oppbyggingen av systemet er sentralt for om systemet virker slik det er tiltenkt (Martinussen, 1984). I dette perspektivet er vage forventninger til rollene og kommunikasjonssvikt ofte kimer til konflikter. I konfliktperspektivet er fokuset på grunnlaget for konflikter, og på sosial kontroll. Systemtvang, svak forståelse av normer og manglende formell kontroll på grunn av maktbalansen i systemet, er gjerne forklaringer til konfliktene som oppstår (Martinussen, 1984).

For å få svar på spørsmålene om samhandlingsmønstre, status og betydninger i det sosiale fellesskap vil jeg i denne delen presentere ulike former for data. Kapittelet er bygd tematisk opp etter forskningsspørsmålene. Jeg har gjennomført observasjoner, og gjort kvalitative dybdeintervjuer for å kartlegge hvordan informantene forstår samhandlingsmønstre, hva som gir status og betydninger klatring har i det sosiale fellesskap. Ut fra de ulike forskningsspørsmålene har flere kategorier utpekt seg som relevante for å kunne besvare disse. I dette kapittelet kommer jeg også til å tolke empirien gjennom å anvende Bourdieuske begreper som habitus, kapital og felt, samt funn fra tidligere forskning.

Stort handlingsrom og fleksible rammer

Gjennom denne delen tar jeg for meg forskningsspørsmålet: Hvordan framtrer sosiale samhandlingsmønstre? Man kan spørre seg hvordan samhandlingsmønstre framtrer kontekstuellet i feltet, og hvilke praksiser som utgjør samhandlingsmønstre. Klatrerne i de ulike klubbene har ulike praksiser, og atferd, som forstås kontekstuellet av andre klatrere. Disse samhandlingsmønstrene knytter seg til temaer som er definerende for klatremiljøene. Samhandlingsmønstre gjennom praksiser er sentralt for å kunne forklare hvordan tilgjengelighet til klatrevegg kan oppnås, hvordan bånd til fellesskapet framtrer, eller hvordan klatreveggen anvendes som et sted å være.

Tilpasset og fleksibel tilgjengelighet

Det er flere sentrale temaer som viser seg som relevante for å si noe om sosiale samhandlingsmønstre. *Tilgjengelighet* er et av disse, og handler om tilgang til anlegg. I tradisjonell idrett disponerer klubber et gitt antall timer i idrettsanleggene, som de fordeler på ulike grupper. Dette finner vi også i klatreklubbene i Finnmark, der de ulike klubbene har oppsatte treningstider for klubbens medlemmer, slik som i ballspill idretter. Dette omtales ofte som klubbklatring, mens andre kaller de faste tidene for nybegynnerklatring. De oppsatte treningstidene brukes av erfarne og nybegynnere.

Flere av informantene peker på at erfarne informantene har tilgang til klatrevegg utenfor oppsatte treningstider. En tilgang som løses med nøkkel, eller med egen app. En slik tilgang utenfor treningstider fordrer at klatreren organiserer og strukturerer klatring selv. Forutsetningen for tilgang synes å være at klatreren har brattkort. En slik praksis synes å være akseptert i de ulike klubbene. De mest erfarne klatrerne bruker klatreveggen oftest utenfor oppsatte treningstider, og har tilgang til klatrehallen i hallenes åpningstid. Disse har tilgang fordi de ofte har et tillitsverv. Det gir utøverne bedre tilgang til treningsfasiliteter, og disse kan i større grad styre sin egen ferdighetsutvikling. Det er ansett som passende å komme og gå som man ønsker i klatrehallen blant de som nyter fri tilgang. Tilgjengelighet til sted hallen som sted er sentralt. En kvinnelig informant med lang erfaring omtaler fri tilgjengelig slik: *Og så har vi ordnet det sånn at vi har nøkler, så vi er ikke så begrenset av treningstider (Kari, 30 år)*. Dette fører til praksiser hvor noen gjennomfører en rask kort økt, mens andre bruker mange timer i hallen. I tradisjonelle idretter er ofte tildelt tid ensbetydende med tilgjengelighet, og legger premisser for treningsøkten. Mine informanter trekker fram at innholdet i øktene i mindre grad preges av tid. Noen av informantene forteller at de klatrer mange ruter raskt, mens de ellers hører på musikk, spiser en banan, eller småprater litt med venner. Det å ha god tilgang framstår som en viktig arena for ulike utenomsportslige uttrykk. Dette trekkes også fram hos Kulczycki og Hinch (2014), når de redegjør for betydningen av sted. Steder gjør mennesker kapable til å finne, uttrykke og gi mening til egne liv. Mange av informantene trekker fram klatrehallen som et viktig sted å være. Den frie tilgangen bærer preg av å være svært innarbeidet, og dette er noen de aller fleste informantene gir uttrykk for i større eller mindre grad.

Det er gjennomgående for svarene fra informantene at kan man låne nøkler for å klatre utenfor oppsatte treningstider, dersom man ikke disponerer egne nøkler. Dette er en nøkkel-praksis som er selv-organisert blant de aktive. En kvinnelig informant gir uttrykk for praksisen knyttet til utlån av nøkler på denne måten:

Man kan også låne nøkkel om man har brattkort og er medlem av klubben. Vi må ha kontroll på at folk er til å stole på, og vet hva de gjør. Vi er ganske rause. Men man må ha brattkort, slik at vi vet at det er trygt (Ingrid, 35 år).

Informanten trekker også fram at brattkort er et krav, og begrunner det med ivaretagelse av sikkerhet. Det kan forstås som reduksjon og kontroll av risiko er noe som klatrerne prioriterer. En annen informant gir uttrykk for at dette er en ordning som bygger på av tillitsrelasjoner. *Og så om man er kjent, så kan man spørre om å få låne nøkler. Da kan man dra når man vil, og ta med venner og familie. Så det handler litt om bekjentskap også (Sigbjørn, 20 år).* Vi kan tolke dette slik at det er opp til klatrerne selv å bestemme hvem som får tilgang nøkler. Denne praksisen må sies å være styrt av autonomi, hvor klatrerne gir og får tilgang av hverandre til anlegg, og det forekommer også på tvers av klubber. Fravær av formaliserte begrensninger for når det skal klatres ut fra sikkerhetsvurderinger bidrar til stor autonomi (Säfvenbom, Wheaton & Agans, 2018). En autonomi som kan bidra til å styrke innsats, og støtter utviklingen av kompetanse, selvtillit, karakter og empati (Säfvenbom, Wheaton & Agans, 2018). Flere av informantene gir uttrykk for at tilreisende får låne nøkler, uten å være medlem av klubb. Denne praksisen gjelder nødvendigvis ikke alle tilreisende klatrere. Nettverk er av betydning. De som kjenner noen med nøkkel, får lettere tilgang til klatreveggen. Nettverk kan forstås som sosial kapital, og konstrueres gjennom samspill (Bourdieu, 1986). Klatrere som engasjerer seg, bygger nettverk, og sosial kapital. Flere av informantene trekker fram at de bruker andre klatrevegger når de reiser rundt i fylket. Gjennom bekjentskapene åpner det seg muligheter også for tilgang utenfor oppsatte treningstider, noe som innebærer at de erfarne klatrerne ikke bare har tilgang til egen klatrehall, men også til andre klatrehaller i fylket. En slik praksis kan minne om et medlemskap i en treningskjede. Dette aktivitetsorienterte reisemønsteret er mulig gjennom vennskap som døråpner for tilgjengelighet til klatrevegg. Kulczycki og Hinch (2014) peker på at vennskap gjennom aktivitet er en viktig faktor for rekruttering. Gjennom klatreaktiviteter i en atmosfære av positiv samhandling bygges og vedlikeholdes forhold med venner og fremmede.

Tilgangen i ferier og helligdager er ofte styrt av vaktmestre. Flere av informantene trener i anleggene i ferier og høytider. Praksisen synes å være, at dette kan de gjøre om de ikke lager konflikter. En erfaren informant omtaler potensielle konflikter på denne måten:

Om det ikke er noen vi er i veien for, så kan vi klatre. Det er stort sett bare når herrelaget i fotball har trening, vi ikke kan klatre. I helgene når det ikke er noen der, så kan vi klatre, spille musikk og bestille pizza (Kari, 30 år).

Klatrerne lager ikke konflikter, fordi tilgjengeligheten kan stå på spill dersom de kommer i konflikter. Martinussen (1984) viser til integrasjonsperspektivet, der roller er gjensidig satt i system. Det kan tolkes dit hen at tilgjengeligheten settes svært høyt, og bidrar til hvordan klatrerne forholder seg til andre brukere av anleggene.

Vi deler jo hall med fotballfolk. Det har jo vært litt sånn, at når vi har skrudd og sånn, at vi har mista noen skruer. Ellers er det ikke så mye. Det er lite drama for å si det sånn. Det er jo bra. Vi prøver å ha et godt forhold til fotballfolkene (Sigbjørn, 20 år).

I anleggene hvor klatreveggen er, foregår det også andre idretter. For at klatrerne skal kunne bruke anlegget uavhengig av andre, er det viktig at forholdet til andre idretter er godt. Klatrerne bruker veggen selv om andre driver med andre idretter like ved.

En av informantene forteller at klatreklubben ikke har treningstider for de erfarne klatrerne, klubbtreningene er ment for nybegynnere og barn. *Vi fungerer egentlig litt som et treningssenter. Folk må organisere sin egen klatring. Vi har ikke ressurser til å organisere trening for andre (Tore, 34 år).* De aktive medlemmer er overlatt til å organisere sin egen klatring utenfor klubbens faste treningstider. Den viktigste arenaen for disse medlemmene den selv-organiserte treningen. Selv-organisert klatring gir rom for at klatrerne selv kan bestemme hvordan, og hvor ofte vedkommende skal klatre. Det innebærer en høy grad av autonomi, og dette kommer til uttrykk gjennom hvordan klatrerne oppnår tilgang til klatrevegg, og gjennom hvordan de organiserer egen klatring. I følge Säfvenbom, Wheaton og Agans (2018) kommer dette til uttrykk gjennom at den selv-organiserte konteksten er demokratisk, og maktforhold som utøver-trener forekommer i langt mindre grad her, enn i tradisjonell organisert idrett.

Ifølge informantene drar de noen ganger i klatreveggen for å lage nye klatreruter, tilgjengelig for seg selv og andre. Noen ganger alene, mens andre ganger setter de ruter sammen med andre. Dette må tolkes som en kreativ prosess, hvor rutesettingen bidrar til å utvikle klatrerens evne til å lese ruter – og slik utvikle klatreferdigheter. Det å sette nye ruter er en praksis de fleste informantene trekker fram. En mannlig informant med lang erfaring sier det slik: *Fordi man tilfører klubben en verdi som på mange måter er uvurderlig i form av at alle klubbens medlemmer nyttiggjør seg av ditt bidrag (Tore, 34 år).* En slik praksis er verdiskapende, veggen fremstår som mer attraktiv å klatre i. Dette dugnadsarbeidet er ikke betalt, men noen av informantene belønnes med egen nøkkel. Flere av informantene har også tillitsverv. *Jeg er med i styret, og setter ruter, så jeg har egen nøkkel (Karl, 31 år).* Rutesetting bidrar ikke bare til ferdighetsutvikling, men også til større tilgang. Innendørs klatrehaller er gjennomtenkt og kunstig oppbygd, og legger til rette for at man skal kunne endre klatreruter, og utfordre klatrerne på nye måter. Dette er en praksis som i stor grad utføres av de aktive medlemmene. Kulczycki og Hinch (2014) trekker fram at rom for kreativitet blir viktig for betydningen av stedet, gjennom hvordan stedet er bygd opp.

Säfvenbom, Wheaton og Agans (2018) peker på at livsstilsidretter er selv-organiserte, selv-strukturerte og selv-bestemte. Utøvere som ikke finner seg til rette i tradisjonelle idretter finner veien til livstilsidretter, og forfatterne peker på at disse idrettene kan være like utviklende som tradisjonell organisert idrett. I livstilsidretter får utøveren større autonomi, og må ta ansvar for egen aktivitet og utvikling (Säfvenbom, Wheaton og Agans, 2018).

Et sted å være

Klatrerne drar i klatreveggen for å klatre sammen med andre eller alene, men også for å treffe venner. Når klatrerne er på reise, besøker de andre innendørs klatrevegger forteller en kvinnelig informant:

Når jeg reiser, jeg har venner som bor i Tromsø for eksempel, og da drar vi ofte og klatrer når jeg er der. Det er en go-to-aktivitet. Det er noe vi gjør, når vi skal gjøre noe gøy (Kari, 30 år).

Her møter de venner fra andre steder, og som oftest møtes de utenfor klubbtreninger. Også på større steder er tilgjengeligheten til klatreanleggene gode, og klatrerne er i liten grad avhengig av faste treningstider. Informantene pleier vennskap gjennom å klatre sammen. Kulczycki og Hinch (2014) finner at vennskap bygges og vedlikeholdes gjennom klatreaktiviteter i en atmosfære av positiv samhandling med venner og fremmede.

Informantene gir uttrykk for at de sosiale aspektene er vel så viktig som trening. En informant gir uttrykk for det på denne måten:

Det sosiale miljøet er viktig. Treninga er mer en sidegreie. Det er hyggelig å være sammen med folk der. Jeg liker bedre å klatre tau, enn å buldre, det er mer sosialt og litt mer min klatrestil. Jeg er bedre på det også nå, men det er jo fordi jeg klatrer 90 % tau også da (Ragnar, 29 år).

Denne erfarne informanten vektlegger de sosiale aspektene ved klatring. Informanten sier også at han foretrekker å klatre tau, fordi det er mer sosialt. Klatreanlegget er et sted informanten tilbringer tid. Han drar ikke i klatrehallen kun når han skal trene, men han anvender den i flere sammenhenger. Klatrehallen er en foretrukket arena for flere praksiser. Det er her informanten utvikler klatreferdigheter, men også treffer venner. En informant uttrykker det på denne måten: *Noen ganger stikker jeg bare innom for å se om det er noen der (Sigbjørn, 20 år)*. Klatrehallen er et sted som klatrerne besøker, også utenom de gangene de har tenkt til å klatre. I en empirisk studie av innendørs klatrere finner Kulczycki og Hinch (2014) at lojalitet til sted er av betydning. Følelsen av å høre til, og at brukeren har tilgang, trekkes fram som viktig for lojalitet.

En kvinnelig erfaren informant gir uttrykk for at klatring og sosialt samvær går sammen: *Man står og sikrer sammen med andre, og kan stå å prate litt sammen med dem, og sammen med klatreren man sikrer (Kari, 30 år)*. Informanten sikrer en annen klatrer, samtidig som samtalen går om løst og fast. Klatrerne tar ulike roller som både klatrer og sikrer, og benytter tiden til sosialt samvær. Lignende funn finner også Säfvenbom, Wheaton og Agans (2018), der de trekker fram at livsstilidretter er prosess- og samhandlingsorienterte. Utøverne er samkreatører av kontekst. Det er de som definerer konteksten, og utøver praksiser i denne. De har sammenfallende interesser, nysgjerrighet og et kollektivt driv til å utforske. Sosiale perspektiver informantene trekker frem, ser ut til å også gjøre seg gjeldende i andre livsstilidretter.

Sterke bånd til fellesskapet

Under klatring følger informantene med på at andre sikrer korrekt. Slik bidrar de til å redusere risiko. Å sørge for hverandres trygghet er normen i klatremiljøene i Finnmark, forteller en ung kvinnelig informant:

Vi har alle et ansvar for å følge med. Vi ser om noen ikke kan sikre. Det er ganske lett å se. Man kan jo i verste fall dø. Da ville jeg grepet inn. Jeg kan godt være andresikrer, og vise hvordan man skal gjøre det. Det er viktig. Det er alles ansvar å passe på sikkerheten (Irene, 19 år).

Observasjoner foregår kontinuerlig, og klatrerne observerer andre uavhengig av hva de selv bedriver. Klatrehallen blir et sted hvor klatrerne både presterer og posterer. Det foreligger en forventning om at man skal gripe inn dersom sikkerhetsarbeidet blant medlemmene ikke gjøres i henhold til gjeldende standard. Carter og Allured (2020) finner at klatrere som klatrer utendørs er mer opptatt av risikominimering og risikohåndtering enn de klatrerne som bare klatrer innendørs. I utendørs klatring er det klatreren selv som er den fremste driveren for reduksjon og kontroll av risiko. Innendørs klatreanlegg er bygget etter nasjonale standarder, som er en måte å redusere og kontrollere risiko på. Det kan tyde på at flere av risikoaspektene ved innendørs klatring er i varetatt av andre, i tillegg til klatreren selv. Teknologiske framskritt bidrar til reduksjon og kontroll av risiko har muliggjort at flere kan utøve idretter som tidligere var begrenset av naturlige landskap (Van Bottenburg & Salome, 2009). Det foreligger et doxa i hvordan risiko ikke omtales, men tas for gitt som en del av klatring for informantene. Det kan tale for at risikoaspektene som foreligger i innendørs klatring forblir tause, nettopp fordi teknologiske framskritt i større grad har redusert forventet risiko.

Gjennom deltakelse i klatring sosialiseres nye klatrere inn i praksiser.

Ikke spise inne på buldrematta, og smule. Det er primært å utvise respekt for det anlegget vi har fått. Ta vare på det. Der har vi en sterk indre justis. Vi har klatrevakter som støvsuger 3 ganger i uka. Vi var på et møte med alle klubbene som disponerer hallen. Da snakket fotball om at det var et stort problem at det lå søppel, tomgoods og snus overalt. Det er et ikke-eksisterende problem inne i klatrehallen (Tore, 34 år).

Internjustisen blant medlemmene står sterkt, påpeker den erfarne informanten. Miljøet informanten tilhører har innført et sett med regler for hvordan man skal opptre i hallen. Miljøene i Finnmark er relativt små, med 50 til 300 medlemmer, hvilket gjør implementering gjennomførbart. Säfvenbom, Wheaton og Agans (2018) peker på at overvåking i fellesskap bidrar til at vi kan se på livsstilsidretter som selv-overvåket og selv-organisert. Det bidrar til å øke klatrernes opplevde autonomi.

Læringsfellesskap

I et læringsfellesskap lærer man av hverandre. I klatrehallen lærer informantene av hverandre, uavhengig av nivå. Tore forteller:

Spesielt på et innendørsanlegg der det er satt ruter av ulik vanskelighetsgrad på samme sted i veggen, så kan nybegynnere og viderekommende klatre sammen, og oppleve mestring sammen selv om de er på ulikt nivå. Det blir på en måte et mestringsfellesskap (Tore, 34 år).

Klatreveggene er designet slik at klatreruter på ulikt nivå er samlokalisert. Fysiske strukturer lar klatrerne endre sammensetning av ruter, slik at man kan velge hvor på veggen man skal plassere rutene. Spredning av vanskelige ruter, sørger for at klatrerne slipper å stå i kø. Det bidrar til å tilgjengeliggjøre klatring for flest mulig. Lokalisering av ruter legger til rette for at nybegynnere lett får innpass i klatremiljøet, gjennom at de fysisk befinner seg sammen med erfarne klatrere. Klatring er en livsstilsidrett som det kan være vanskelig å få innpass i (Van Bottenburg & Salome, 2009). Lokaliseringen av ruter bidrar til at det er lettere å komme i kontakt med andre, og bli en del av klatremiljøene i innendørs anleggene. Van Bottenburg og Salome (2009) peker på at stedets utforming er viktig for dets betydning.

Informantene bruker andre klatrere som sparringspartnere, og tilnærmingen til ferdighetsutvikling strukturerer og organiserer de selv. En kvinnelig informant omtaler de hun klatrer sammen med på denne måten: *De bare klatrer for å ha det gøy og lærer bort, samtidig er de er sinnsykt gode. Det er mer den type gjeng som jeg trives best å klatre sammen med (Runa, 24 år).* Informanten forteller at de mest erfarne klatrerne viser de mindre erfarne hvordan de skal klatre ruter. De erfarne setter ord på, og bevegelser til hvordan utfordringer kan løses. Ofte sikrer klatrerne hverandre på tvers av ferdigheter. Den som sikrer, følger med på den som klatrer, og det oppstår en læringsarena der nybegynnere får innpass.

Säfvenbom, Agans & Wheaton, (2018) peker på at fravær av trenere gir utøverne en følelse av autonomi, og trekker fram at livsstilsidretter ikke er målløse, men prosess- og samhandlingsorienterte. Det finnes ingen trener her, men utøverne overvåker aktiviteten i fellesskap, og på den måten framstår det sosiale samspillet viktig for utvikling av ferdigheter. Innlæring av idrettsferdigheter foregår under andre betingelser når det ikke er en trener eller en ansvarlig koordinator til stede. I slike sammenhenger skjer læringen i større grad gjennom lek og valg tatt av utøveren selv (Sisjord, 2011). Klatrerne framstår som samhandlingsorienterte, der prosessen står i fokus.

Hvordan kan vi tolke de sosiale samhandlingsmønstrene? Tilgjengelighet bidrar til å styrke klatrernes autonomi, og klatrerne fremhever særlig tilgang til anlegg. Den viktigste arenaen for samhandling finner sted utenfor klubbens treningstider. Her utøves klatring i en samhandlingsorientert kontekst konstruert av autonome utøverne. Klatrerne overvåker hverandre, og tar ansvar for risikovurderinger i et sosialt samspill blant de to til fem tilstedeværende klatrerne.

Felleskap i sterke bånd

Det andre forskningsspørsmålet denne studien reiser, gjelder status. Hvilke forhold gir status på feltet? I følge Wheaton (2000) er det er ulike forhold som gir status i typiske livsstilsidretter. Hun trekker fram dedikasjon, dyktighet, forståelse og sjargong som viktige symboler for identifisering av status. Hun finner også at teknikk, mot og ferdigheter gir status i slik miljøer (Wheaton, 2000). Den samlede symbolske kapital kan forstås som et uttrykk for hva slags status klatreren har i det sosiale miljøet.

Gjennom min observasjon i klatrehaller underbygges mange av antagelsene om innendørs klatrere. Det er i slike sosiale miljøer ungdom treffer likesinnede, venner og klatrepartnere. Her finnes unge menn og kvinner til stede. Fengende rytmer strømmer fra en høgtaler. Mange av ungdommene bærer synlige klatreklesmerker. Det heies når noen strekker seg desperat oppover veggen i forsøk på å erobre neste tak. Latter og applaus fyller rommet når klatreren faller av veggen, og gratulasjoner i form av knoker blir hyppig utdelt. Det er åpenbart at innsatsen blir satt pris på. Det finnes ingen synlig trener, og tilsynelatende er det ikke noen som leder aktiviteten. Språket mellom klatrerne er preget av sleng, en blanding av norske og engelske uttrykk. Flere av ungdommene ligger henslengt på en tjukkas mens de diskuterer skostørrelser. Andre bare ser på de som henger i veggen. Flere av utøverne har fremdeles ytterklær på, men er åpenbart en del av gjengen. Dette er alle unge mennesker, og noen av ungdommene gjenkjenner jeg som studenter fra universitetet, mens andre har jeg truffet som lærer på videregående skole. Hvordan forstår eller hvilke betydninger tillegger ungdommene disse praksisene?

Klatre hardt og vanskelig

Å klatre vanskelige ruter trekkes fram blant informantene som noe man stilles ovenfor, og utfordret på, når man er til stede i hallen. Dette framkommer i et intervju med en erfaren klatrer. *Det mest nærliggende å si, er å klatre hardt. Det er en klassiker (Karl, 31 år).* Å fullføre vanskelig rute framstår slik som et resultat av erfaring, teknikk og målrettet trening. Mange av utøverne som klatrer nye vanskelige ruter framstår som dedikerte, demonstrerer teknikk og styrke. Klatrere med god teknikk får krevende ruter til å se lette ut. En informant med mange års erfaring trekker fram innsats som en viktig statusmarkør. Han peker på at man må utføre sitt aller beste, for å oppnå status. *Å tørre. Prøve noe nytt. Uansett nivå, så blir alles framgang anerkjent. Det er fett (Ragnar, 29 år).* Informantene vektlegger at framgang og innsats anerkjent og satt pris på. Det gir status å yte sitt beste. Det at prestasjonsforbedring anerkjennes blant klatrerne kan forstås som en form for kapital. I en studie av Wheaton (2000) finner hun at de som har høyest status i vindsurfemiljøet, er de som er ansett for å være de dyktigste. Disse er de mest dedikerte. Vindsurferne er dedikerte gjennom å bruke mye tid på surfing og å prøve hardt på å utføre nye momenter på brett. For klatrerne kan det se ut til at lignende forhold gjør seg gjeldende, der det fremste

symbolet på høy status er å gjennomføre vanskelig klatring med stor innsats som bryter barrierer. Langseth (2012) trekker fram i sin studie at anerkjennelse er grunnleggende for å forstå et felts kapitalsystem.

«For at det å surfe en stor bølge skal ha verdi, og gi mening, er en altså avhengig av et felt der det finnes mennesker som tilkjenner disse handlingene verdi. For at det å søke spenning gjennom å hoppe ut fra en fjellvegg skal gi mening er en avhengig av å være i et felt der dette blir sett på som en meningsfull aktivitet» (Langseth, 2012, s.38).

Informantene trekker fram at variasjon i ulike former for klatring og klatrereiser blir sett på som meningsfull aktivitet. En kvinnelig informant sier det slik: *Noen har mye erfaring, klatrer hardt, er målrettet, trener ganske mye, klatrer ute, klatrer is og kanskje de reiser en del for å klatre. Det gir pondus (Kari, 30 år).* Mens en mannlig informant sier det på denne måten:

Det er ikke så viktig for meg å klatre så hardt, men muligheter til å kunne dra på turer i fjellet som er krevende ferdighets- og utstyrsmessig. Jeg føler meg litt elitistisk, eller privilegert på en måte. Jeg kan noe ingen andre kan. Også er det en fin måte å oppleve natur på. Det trenger ikke være så vanskelig at jeg blir fysisk presset, men den følelsen av tilstedeværelse i øyeblikket er viktig (Tore, 34 år).

Utendørs- og isklating er former for klatring som gir økt status blant mine informanter. De ulike klatreformene krever kunnskap, erfaring, og tid. Det er knyttet større risiko til disse formene for klatring, siden kravet til klatreferdigheter er høyere. Utøverne må vurdere, redusere og kontrollere risiko, og er dermed i større grad overlatt til seg selv. Forskning på livstilsidrett og risikosport indikerer at det å utføre risikofylte handlinger kan være avgjørende for en utøvers status (Atencio, Beal, & Wilson, 2009; Beal & Wilson, 2004; Thorpe, 2004). For informantene kan disse klatreaktivitetene som medfører økt risiko forstås som kapitalgivende. Denne dobbeltheten med å klatre utendørs og innendørs er kontrastfulle. Det er et paradoks at praksiser fra andre former for klatring, gir status i innendørs klatring.

I følge Bourdieu (1993) er det det samme om man bestemmer hva et felt er, eller hva som gir kapital i feltet. Aktørene i feltet må anerkjenne andres aktørers innsats og prestasjoner for at de skal kunne omsette investeringen i kapital, noe som i denne sammenhengen peker mot andre former for klatring utover innendørs arena. Symbolsk kapital har ingen egenverdi, men får verdi gjennom hvordan aktørene på felt er enige om å gi den symbolske kapitalen verdi.

Prestere i konkurranser

Det gir status å prestere i konkurranser. I klatrekonkurranser blir utøverne målt rangert etter hvor mange tak de klarer å gripe på konkurranserutene. I konkurranse iscenesettes klatring, og det er få som klarer å fullføre alle rutene. Det er mange tilskuere, og klatreprestasjonene blir umiddelbart synlig når man mister grepet. Alle de mannlige informantene forteller at de konkurrerer. En informant omtaler sin holdning til konkurranser slik:

Jeg vil jo gjerne vinne, men jeg vet at det er folk som er flinkere enn meg til å klatre, og det har jeg ingen problemer med å akseptere. Jeg har blitt såpass voksen og gammel at jeg blir aldri god på et nasjonalt nivå – men jeg kan bli bedre enn jeg er nå. Jeg konkurrerer mest med meg selv. Men når man er på konkurranse, og man er på samme nivå – så er det veldig spennende å se hvem som kommer høyest på finaleruten (Karl, 31 år).

Blant kvinnene, er det bare informanten med lengst erfaring som forteller at hun konkurrerer: *Å gjøre det godt i konkurranser, om noen har klatret Norgescup og gjort det bra der – så blir man med en gang litt sånn; oi, shit. Det er bra! (Kari, 30 år).* Den erfarne kvinnelige informanten trekker fram Norgescup, som eksempel på en konkurranse som gir status. Hun peker på at de som hevder seg i Norgescup, fremstår som dyktige klatrere. Klatrerutene i slike konkurranser er rangerende, slik at det blir åpenbart for alle hva som er den vanskeligste klatreruta. Konkurranseskjematikk handler om å klatre vanskelige ruter, og om å utvise dyktighet. Resultatlista blir slik en bekreftelse på hvem som er dyktige klatrere, hvilket er statusgivende. Å bruke tid på klatring er viktig for å utvikle klatreferdigheter. Wheaton (2000) finner at teknikk, mot og vanskelige manøvrer er faktorer som anerkjennes som statusgivende, nettopp slik klatrekonkurransene er organisert innendørs. Det er åpenbart at dette er form for klatring som de mannlige informantene verdsetter.

Inkludering og samhandling

Hvordan en gruppe fungerer vil være avhengig av hvordan man inkluderes og samhandler. En av informantene trekker fram inkludering av andre klubbmedlemmer som statusgivende:

Samtidig er det personlige egenskaper i form av å inkludere andre, hjelpe og være en likende kar også viktig. Det gir status i min bok (Tore, 34 år).

Flere informanter trekker fram at klatrere som hjelper andre, eller tar på seg ekstra klatrevakter, får anerkjennelse i miljøet. Personlige egenskaper som å være hyggelig og snill med andre er statusgivende.

En måte å inkludere andre på, er i rollen som klatreinstruktør. Det forteller en informant som har klatret i flere år. De tar med seg nybegynnerne for å øve.

Jeg klatrer ofte sammen med andre instruktører. Vi er veldig nøye, og tar ofte med nye folk som aldri har klatret før. Kameratsjekk er vi nøye på, ellers kan man bare la være å klatre. Vi er jo ofte forbilder for de andre i veggen. Folk vet jo at vi er instruktører, mange har jo tatt kurs hos oss. Så vi vil jo vise at sikkerhet er noe vi tar på alvor. Det er ikke noe vi bare snakker om på kurs (Ragnar, 29 år).

Ifølge informantene er det forventninger til at klatreinstruktørene utviser holdninger og praksiser som inkluderer nybegynnere. Slik sett er klatreinstruktøren ikke bare rollefigurer, men de har også reell makt. De utsteder brattkort, som er inngangsbilletten til klatreveggen. Det betyr at det er avgjørende for deltakere på nybegynnerkurs å leve opp til disse standarder. En informant uttrykker det på denne måten:

Det er mange som gjør mye rart. Kurs er en fin måte å få bort, hva skal jeg kalle det – rusk. Jeg utsteder ikke brattkort til noen jeg ikke ville latt sikre meg. Jeg tenker at der må nesten lista ligge (Karl, 31 år).

Dersom nybegynnerne ønsker å inkluderes i gruppen, må de følge klatreinstruktørens eksempel. Informantene fremhever at rollen som klatreinstruktør og praksis, gir status. Wacquant (1992) finner at felt og praksis har betydning for hvordan habitus framstår. Ulike praksiser innen klatring kan gi ulik atferd, etter hva informantene anser som passende. Volum og sammensetning av kapital sier noe om en klatrers status, og ved siden av å være dyktig til å klatre, hyggelig og hjelpsom vil det å involvere og samhandle med andre i rollen som klatreinstruktør – øke symbolsk kapital. Slik tilfellet er for majoriteten av informantene.

Frivillig arbeid

Flere av informantene utfører frivillig arbeid. De ser på det som viktig for fellesskapet å delta på dugnad, drive organisasjonsarbeid og sitte i styringsgrupper. Felles for informantene er at de bidrar til det sosiale fellesskapet gjennom ubetalt arbeidsinnsats. Det å utføre frivillig arbeid krever tid og ressurser, forteller en erfaren kvinnelig informant. *Er en viktig brikke i at ting ruller og går, og sørger for at det skjer noe. Stiller opp når det er noe (Kari, 30 år).* De legger ned mye av sin fritid på å styrke det sosiale miljøet, utover egen klatretid. For disse handler det ikke bare om å klatre selv, men om å involvere seg i andre praksiser.

Flere av klubbene opererer med klatrevakter på fellestreninger og kvelder for nybegynnere. Disse har litt forskjellig ansvar i de ulike klatreklubbene. Flere av informantene er klatrevakter i klubb. En erfaren informant forteller om rollen sin:

Ja, jeg er jo klatrevakt. Jeg bruker å komme litt tidlig og sørger for at tau og utstyr er tilgjengelig. Alle kjenner meg, og jeg kjenner de aller fleste. Det er greit sånn. Det blir ikke noe tull. (Karl, 31 år).

Den fremste oppgaven for klatrevaktene er reduksjon og kontroll av risiko. Gjennom dette frivillige arbeidet for klubben, blir de kjent med andre medlemmer. I denne rollen framstår de som nøkkelpersoner, som er viktige for driften av klubben og for nye medlemmer.

Rutesetting som i hovedsak de mannlige informantene utfører, er en annen form for frivillig arbeid, Sigbjørn forteller:

Men jeg har ansvaret for at det alltid skal være veggvakt. Det er det eneste jeg har. Men skrur jo det meste i vegg. Men, det er jo helt frivillig (Sigbjørn, 20 år).

For å kunne sette ruter må man beherske ulike klatrestiler, og erfaring med å sette ruter sammen. En dyktig rutesetter klarer å sette ruter som utfordrer klatrere med ulikt ferdighetsnivå. Rutesetting krever

erfaring, og utføres ofte av erfarne mannlige klatrere. Erfarne rutesettere kan sette ruter som forutsetter enkelte fysiske eller tekniske egenskaper. De som setter ruter, blir slik premissgivere for hvem som defineres som dyktige klatrerne. Som blant løypestikkere i alpint, så er det ofte de mest erfarne klatrerne som setter ruter, noe som gir status. Aktøren forstår situasjonen de befinner seg i, og benytter kunnskapen om situasjonen til å handle. Aktøren har evne til å gripe inn å påvirke situasjoner (Aakvaag, 2008). Det er sosial logikk at de mest erfarne klatrerne setter ruter. De har klatret mest, og vet hva som kjenner de ulike nivåene. Det gir de erfarne klatrerne tilgang til et kapitalbyggende privilegium andre ikke har tilgang til.

Sosiale medier i klatring

Alle de åtte informantene gir uttrykk for at de bruker sosiale medier, men at de ikke legger ut noe fra innendørs klatring. Sosiale medier anvendes for å få med seg informasjon fra klubben, eller til å avtale klatring med andre. En kvinnelig informant uttrykker seg slik:

Vi har en messenger-chat vi bruker å skrive i, om vi drar og klatrer. Vi bruker å være ganske flinke på å invitere inn nye folk. Om det er noen vi har pratet litt med, og vet hvem er så inviterer vi. Det er jo flere som er her en periode, men ikke fast. Det er blant annet flere fra forsvaret, så om de er gira så kan vi låse de inn, eller låne bort nøkler. Noen ganger skriver vi i chatten at vi skal, og da kan de jo henge seg på (Kari, 30 år).

Flere av informantene søker aktivt opp kilder hvor de kan få innputt på teknikk og øvelser. En informant sier dette:

Ja, det dukker opp i feeden. Det gjør det. Jeg er jo interessert i klatring, så det er greit å ha noe å gjøre mens man sitter på do. Hehe. Kanskje, også litt for å holde stoken oppe, akkurat nå er jeg ikke veldig aktiv. Jeg er litt demotivert, men jeg følger det likevel. Så når jeg ser noe kult, så blir jeg kanskje litt mer stoka på å dra å gjøre noe i veggen. Også er det jo også for å få litt tips og triks. Jeg er litt pragmatisk sånn (Karl, 31 år).

Informantene bruker sosiale medier for underholdning, inspirasjon eller for ferdighetsutvikling. Lignende funn kan Säfvenbom og Stjernvang (2020) vise til. De finner at utøvere av livsstilsidretter bruker internett aktivt i sin søken etter utvikling og motivasjon.

Informantene trekker fram at de bare legger ut noe, når de føler det er spesielt nok, og at bildene er gode nok. Klatrehallen er ikke et sted de foreviger til vanlig. Tore forteller:

Ja, de gangene jeg har hatt en fine opplevelser. Men det blir stort sett de gangene jeg er ute, for inne blir det ikke så kule bilder. Jeg liker å få likes. Jeg og Per har snakket om at når vi skal på tur i morgen, må vi huske på å ta med kamera, ta oss god tid, og ta noen skikkelig kule bilder (Tore, 34 år).

Holland-Smith (2017) finner at sosiale medier brukes som plattform for å kultivere, vise fram og vedlikeholde kulturell kapital. Mine informanter bruker sosiale medier av praktiske årsaker, for underholdning og egen utvikling.

Klesstil og musikksmak

«*Never trust a guy with shiny gear*», er et uttrykk jeg ofte hører blant klatrere. Utstyr og klær signaliserer noe. Det er ikke slik at nytt utstyr, og dyre klær er ensbetydende med status i ulike idrettsmiljø blant ungdom. Utstyr som framstår som brukt kan også signalisere erfaring og status (Sisjord, 2005; Wheaton, 2000). I mine roller har jeg observert at det blant klatrerne er flere merker som er gjengangere, og som de aller fleste bærer inne i hallene. En informant forteller:

Eller, jeg er nok litt opptatt av at det skal være klatremerker. Jeg liker at det er BD og sånne typer fritidsmerker. Utendørs så kler jeg meg etter været. Inne er det bomullsskjorte, og bomullsbukse. Funksjonelle klær (Karl, 31 år).

Å bruke bestemte klatre- eller klesmerker er et tegn på at man er orientert om hvilke plagg som er inn i miljøet. Bourdieu (1990) peker på at klær er tydelige symboler for tilhørighet. Flere av informantene vektlegger funksjon når de snakker om klær. Klærne skal være slitesterke, holdbare og ikke hindre for bevegelse. En kvinnelig informant omtaler sitt klatretøy på denne måten:

Buxsa må være komfortabel og at man kan bevege seg fritt i den. Altså at den er behagelig å ha på. I hallen her kan det være dritvarmt om sommeren, og iskaldt om vinteren, så det kan være litt vanskelig å finne rett bekledding. Så det er ikke så digg å klatre om man er for kald, eller for varm. Det går i det som er komfortabelt (Kari, 30 år).

Det framgår fra fortellingene at informantene har ulik musikksmak; fra jazz til elektronika og rap. En kvinnelig erfaren informant peker på at det ikke er så viktig hva slags musikk som spilles i hallen, og at de hører på det aller meste.

Det meste egentlig. Litt sånn alt mulig. Men det er mest pop. House og tekno. Men jeg er ikke veldig kresen. Noen ganger hører vi på musikk når vi klatrer. Det handler litt om hvor mye folk det er. Det er litt tilfeldig egentlig. Det må ha litt fart i seg (Ingrid, 35 år).

Under mine opphold i de ulike hallene i forbindelse med intervjuene blir det spilt musikk. Musikk er heller regelen enn unntaket. De fleste klubbene har egne høgtalere, og om ikke – så har klatrerne med høgtaler selv. Det framstår som litt tilfeldig hvem som setter på musikk, og når den først er satt på, får musikk lite oppmerksomhet. Den spilles i bakgrunnen som på cafeer og kjøpesentre. Musikken har ofte litt tempo, og det virker som det praksis med musikk når det klatres. Noen av informantene peker på at lydnivået ikke skal være til hinder for samtalen mellom klatrer og sikrer.

Det kommer an på når. For hallen er delt, og når det er andre treninger der, så bruker det ikke å være musikk. Det er greit å ikke forstyrre de som driver på med andre idretter. Mens når det

bare er oss, så blir det fort musikk, men det må gå an å snakke med den som sikrer. Sikkerhet først, vet du (Runar, 29 år).

Innendørs klatring er et sosialt rom der klatrerne bruker ulike strategier for å akkumulere kapital, og oppnå makt og status (Holland-Smith, 2017). Forskningsspørsmålet; «hvilke forhold gir status på feltet?» er et sammensatt spørsmål, uten et entydig svar. Det er ikke tilfeldig hva som gir anerkjennelse i et felt (Bourdieu, 1993). Det ser ut til at det er flere forhold som er av betydning for en klatrers samlede symbolske kapital. Dedikasjon og å klatre vanskelige ruter ansees av mange som de tyngst veiende praksisene som gir status. Å bruke tid på andre former for klatring gir paradoksalt nok status blant innendørs klatrere. Informantene får også status gjennom rutesetting, og deltagelse i konkurranser. Det finnes flere måter å utvise dedikasjon på. Praksiser i frivillig arbeid eller rutesetting gir status. Sosiale medier brukes til utvikling av ferdigheter og underholdning. Klær, utstyr og musikk er symboler for status, og anvendes for å vise at man tilhører det sosiale landskapet.

Inkluderende fellesskap

Ved bruk av hallene er det gjennomgående at klatrere møtes utenom klubbtrening, ofte i små grupper. Fellesskapene står sterkest gjennom egen organisering. Det er et mønster for den selv-organiserte idretten. Ut fra informantenes intervju er det lite som tyder på at aktiviteten har klare kjønnskillinger ved gjennomføring av klatreøvelsen. Innendørs klatring er arena for begge kjønn samtidig. I denne delen skal jeg ta for meg forskningsspørsmålet: Hvilke betydninger tillegges klatrere sosiale fellesskap? Innendørs klatring anvendes som arena for pleie av nye og gamle vennskap, og en aktivitet som styrker familieforhold. Maskuline egenskaper vektlegges av sosiale fellesskap, og disse er kapitalgivende. Kvinner klatrer sammen med andre kvinner, og sammen med menn. Ifølge informantene forekommer ikke segregering etter kjønn eller alder. Informantene trekker ikke fram kjønnsmonster i hallene, men møtes på tvers av kjønn. Ingen av kvinnene trekker fram at de har egne treninger. I midlertidig framkommer det i samtale med en av klubblederne, at det finnes selv-organisert gruppe etter kjønn. En gruppe bestående av 6-7 damer omtaler seg selv som «kjerring-klatring» og møtes regelmessig en gang i uka. Det kan tyde på at klatreferdigheter er et viktig kriterium, for selv-organiserte møter.

Arena for familiemedlemmer og venner

Informantene forteller at du bruker tid sammen med familie og venner når de klatrer. Noen av dem er blitt rekruttert av familiemedlemmer eller venner.

Det var min eldste søster som hadde begynt sammen med en av mine brødre. Hun var veldig gira på å få meg med, så da ble jeg med. Så prøvde jeg en rute der, som jeg ikke fikk til, så da måtte jeg bare prøve den igjen. Helt til jeg fikk den til. Så ja, jeg ble hekta (Sigbjørn, 20 år).

Flere av informantene trekker fram at de fleste vennerelasjonene deres er knyttet til klatremiljøet. *Det er der jeg har flesteparten av vennene mine. Ellers så har jeg jo bare familien min i byen (Sigbjørn, 20 år)*. En erfaren informant forteller hvordan nye vennskap oppstår, og gamle vennskap vedlikeholdes gjennom klatrepraksisen.

Ja. Hun jeg deler kjøleskap med: Siri. Og Egil er en av de nærmeste kompisene mine. Ellers er Brage viktig. Han er en varm og lun mann. Det er alltid fint å treffe han. Det er sikkert flere som jeg ikke husker, om man snakker om Finnmark som helhet – så er det flere. Nå har vi jo ikke fått treftes så ofte på grunn av covid, men det er mange gode relasjoner som har oppstått der takket være klatrekonkurransen FINKLA (Karl, 31 år).

Halvparten av informantene forteller at de har partnere som klatrer. For noen av disse er barn involvert i aktiviteten. En erfaren informant omtaler klatring med egne barn slik:

Jeg liker godt å klatre sammen med barna. Man er veldig sammen med de da, og det er en aktivitet der både jeg og jentene kan ha mestrings sammen, gjøre den samme aktiviteten sammen, og ha det gøy med de samme tingene. I andre aktiviteter jeg gjør sammen med barna, så gjør jeg det fordi de synes det er gøy. Da får jeg glede av at de får glede. Mens når vi er i hallen har jeg det gøy, og har det fint fordi de også har det fint. Det er en del av mestringsfelleskapet. Når jeg klatrer sammen med min eldste datter, så kan vi sikre hverandre – også kan vi buldre sammen. Det er veldig fint (Tore, 34 år).

Et par av informantene tar med venner og kjæresten som ikke klatrer, i et forsøk på å få de interessert. I følge Wheaton (2017) karakteriseres livsstilidretter av at livsstilidretter knyttes til identitet og livsstil. Ungdommelighet og vitalitet er sentrale trekk. For informantene er det blitt naturlig å ta med familie og venner for å klatre. Ofte ser vi i tradisjonell idrett at man segregerer etter kjønn og alder. For disse informantene snakker vi om mer samhandlingsmønstre i forbindelse med klatreaktiviteten.

En av informantene viser også til en klatrepraksis som kan forstås på andre måter.

Jeg var i Lofoten i sommer, og da traff jeg en venn som bodde her før, som jeg klatret sammen med. Da møttes vi for å klatre sammen. Hadde det ikke vært for det, så hadde vi nok ikke møttes (Tore, 34 år).

Det at man har bodd på samme sted og klatret sammen, gjør at man kan opprettholde relasjoner gjennom slike sporadiske møter. Kulczycki og Hinch (2014) finner i sin studie av betydningen av å ha et fast sted å klatre at vennskap utvikles og vedlikeholdes i en atmosfære preget av samhandling med venner, familie og fremmede. Denne beskrivelsen kan være betegnende for praksisene for våre informanter, når de beskriver betydninger av å bygge og vedlikeholde sosiale relasjoner. Litt spissformulert kan vi si at dette er en flokk klatrere som ikke nødvendigvis trekker i samme retning, men mer en flokk som trekker sammen.

Det at klatrehallen er tilgjengelig, og tilretteleggingen akseptabel, gjør at kvinner, menn og barn klatrer sammen. Ifølge informantene er det ingen barrierer som sier noe om hvem som kan, eller ikke kan, klatre sammen. Likevel er det begrensninger for hvem som klatrer hvor, og hvordan man klatrer.

Der har vi en buldrehule, der det er en drevet gjeng som er veldig engasjerte. De setter egne problemer, og der er det mange som skrur for sin egen del. De skrur litt vanskeligere enn hva de klarer å klatre selv, for å lage prosjekter til seg selv. Så akkurat i den buldrehula, så er det lite for nybegynnere (Ragnar, 29 år).

I klatrevegger kan de som designer rutene i stor grad velge hvor vanskelige ruter de setter. I praksis er det mulig for rutesetterne å bare sette vanskelige ruter. Erfarne klatrere har tilgang til flere klatreruter innendørs, ettersom de evner å klatre på ruter på flere nivåer. De mindre erfarne klatrerne har naturlig nok ikke tilgang til de vanskeligste rutene, ettersom de ikke behersker teknikkene. Informanten omtaler en buldrehule der det, ut fra hans ståsted, settes vanskelige ruter. De uerfarne klatrerne mister muligheten til å klatre i buldrehula, ettersom de ikke mestrer rutene som er satt. Det er rett og slett ingenting for dem å klatre her. Siden mange av de vanskeligste rutene befinner seg her, så oppholder erfarne klatrere seg her. Slik vil skillet mellom de erfarne og de uerfarne bli enda tydeligere. Ingrid har lang erfaring, og omtaler vanskelig klatring slik:

Ja, fordi om det er en ny rute som er på et nivå jeg kan klare, så er det gøy å prøve. Men har jeg klatret den 20 ganger, så er det spennende å gjøre noe litt annerledes. Det frister alltid med en utfordring. De kunne godt ha skrudd om veggen litt oftere, sånn en gang i måneden eller hver tredje måned (Ingrid, 35 år).

De aller fleste klatrevegger har overheng. Klatring i overheng er vanskeligere enn klatring på slett vegg. I overheng er klatrere i større grad avhengig av sterkere overkropp, enn ved klatring på slett vegg. God teknikk for å avlaste armene er også en fordel. En kvinnelig informant forteller:

Det handler om å ikke bruke så mye styrke alltid, men om å flytte kroppen. Man bruker beina og hoftene, og for eksempel lene seg til en av sidene istedenfor å dra seg opp. Da kan man gjøre man seg lengre. Man klatrer mer stille, det ser nesten ut som man danser opp veggen. Det er lett å se forskjell. Det er mange som bare drar seg opp, og bruker mye krefter. Det er en som er veldig sterk, og han bruker mye mer styrke enn teknikk. Når det blir bratt, sliter han (Runa, 24 år).

Klatreveggens fysiske utforming kan altså bidra til segregering, der erfarne klatrere oppholder seg ved klatreveggens overheng, mens denne delen av veggen framstår som utilgjengelig for de uerfarne klatrerne. Ifølge Bourdieu (1990) vil aktører signalisere tilhørighet. Ettersom å klatre vanskelige ruter gir symbolsk kapital, vil det å oppholde seg i buldrehula, eller under overhengen, være et signal om at man klatrer vanskelige ruter.

Betydninger av kjønn

Tradisjonelt har organisert idrett vært dominert av menn og i livsstilsidretter har menn hatt hegemoni (Breivik, 2013; Sisjord, 2013; Hovden, 2000; Fasting, Sand & Sisjord, 2018). I denne konteksten ser vi at andelen kvinnelige medlemmer i klatreklubbene er nær halvparten. Det at det er likestilt når det

gjelder aktive utøvere, betyr ikke at klatring kan framstå ulikt for kvinner og menn når vi ser på interaksjonsmønstre og maktutøving.

Tre av de fire kvinnelige informantene forteller at de er blitt rekruttert av menn. En ung kvinnelig informant omtaler hennes egen inngang i klatremiljøet på denne måten:

Han svarte at han skulle klarte på kvelden med kjæresten og noen andre, og at jeg bare skulle bli med om jeg ville. Henning og kjæresten Lene, er utrolig snille og flinke til å lære bort. Er veldig takknemlig for at jeg fikk bli med, og de fortsatte og invitere meg. Vi ble gode venner (Runa, 24 år).

Som informanten trekker fram, ble hun rekruttert av en mannlig klatrer, og det kan se ut som om menn ofte framstår som «portvakt». En tolkning av utsagnene til de kvinnelige informantene er at det er menn som setter vilkårene for hvem som inviteres inn. Hewitt og McEvilly (2021) har undersøkt den økende interessen for klatring blant kvinner i England. Disse forfatterne finner at kvinner anser klatring for å være et maskulint felt, hvor de føler seg underlegne, og at det tidvis kan framstå som vanskelig å delta i klatring sammen med menn. De forklarer denne forskjellen med den ulike tilgangen til former for kapital

The women in this study entered the climbing field with varying amounts of 'indoor climbing capital', by which we mean the types of economic, social, cultural and symbolic capital specifically relevant to, and valued within, the particular climbing field in which they were engaging. The participants reported that, contrary to their assumptions, 'masculine' traits, such as muscularity and strength, did not necessarily govern the acquisition of cultural and symbolic capital in this field. They explained that climbing technique, which relies on attributes such as agility, flexibility, and balance, was a predominant form of cultural capital in the field (Hewitt & McEvilly, 2022, s.567).

Säfvenbom, Agans og Wheaton (2018) finner at kvinner som driver på med livsstilsidretter trekker fram fysiske egenskaper, selvtillit og utholdenhet som sentrale egenskaper for å lykkes på idrettsfeltet. I følge Bourdieu (2000) er det ulike prosesser som fører til omforming av kultur til natur. Vi kan snakke om kulturelle forestillinger som tillegges en form for naturlig mannlighet og kvinnelighet. Vi har tidligere argumentert for at klatreruter som fordrer egenskaper som risikovillighet, styrke og modighet gir status. Dette er egenskaper som i stor grad knyttes til menn. Det er også andre egenskaper som er viktige for å klatre vanskelig; god ruteforståelse, fleksibilitet, fokus, øye-håndkoordinasjon og forståelsen av rom. Dette er egenskaper som også kan forstås som kjønnet, og er minst like viktige. Wheaton (2000) finner at individuelle «nye» idretter utvider de anerkjente grensene for maskulinitet.

Ifølge mine informanter tar menn og kvinner ulike roller under innlæring. En kvinnelig erfaren informant omtaler innlæring på denne måten: *Arne, han er jo utrolig dyktig. Det å kunne få veiledning av en som er god til å klatre, som er flink til å lære bort, det har vært skikkelig gøy (Ingrid, 35 år).* Ingen

av de kvinnelige informantene forteller at de lærer bort klatreferdigheter til menn, men alle de fire informantene forteller at menn inntar en rolle som instruktør og veileder. Den andre erfarne kvinnen forteller:

Også har Espen hatt et sånt treningsprogram, der han får tilsendt ferdig oppsatte treningsprogram. Det er basert på hvilket nivå man er på, og hvor mange ganger i uka man trener. Da er det med øvelser og sånn, men jeg husker ikke hva det heter. Man får det for 4 uker av gangen eller noe, også setter man seg mål for hva man ønsker å oppnå. Jeg vil få til det eller det, eller komme så så langt på disse ukene. Noen ganger hiver jeg meg med på det, men den treningen er jo tilpasset han (Kari, 30 år).

Selv om intervjumaterialet er begrenset, er kjønns mønsteret tydelig. To av de kvinnelige informantene er blant de med mest klatreerfaring, men også de omtaler menn i rollen som instruktør og veileder.

De aller fleste som setter ruter i klatreveggene er menn. Alle de mannlige informantene forteller at de setter ruter i klatreveggene, noe klatrerutene bærer preg av. En av de kvinnelige informantene forteller at hun akkurat har begynt å sette ruter. Klatreruter favoriserer ofte lengre kropper framfor korte kropper, og det er en fordel å være sterk og risikovillig. Bourdieu (2000) argumenter for at kvinner og menn er ulike både i kropp og sinn. Derfor vil den mannlige dominere i slike rutesettinger.

Om ruta er satt av noen som er mye lengre så kan det være vanskelig for meg å løse. Da spør jeg Kari. Hun er på min størrelse, men mye flinkere enn meg. Hun er den jeg spør om jeg ikke får til (Irene, 19 år).

Flere av kvinnelige informantene opplever at de har utfordringer. De peker på forskjeller i størrelse og fysikk når henvender seg til hverandre, istedenfor til menn. Blant de kvinnelige informantene, er det en rutesetter. Hun omtaler praksisen på denne måten:

Jeg liker å sette ruter som utfordrer folk på andre ting. Jeg er ikke så sterk, så jeg må finne på litt andre ting. Noen ganger er det litt vanskelig å sette noe som ikke alle går med engang. Du vet, det er jo noen som er så sterke (Irene, 19 år).

Klatreruter satt av denne kvinnelige rutesettere fordrer ofte egenskaper som teknikk, fleksibilitet og evne til vektoverføring. Slike ruter bidrar til å redusere maskuline egenskaper som kroppslengde og styrke. Klatreruter som designes med maskuline egenskaper, bidrar ofte til at menn blir ansett som dyktigere klatrere enn kvinner. På denne måten kan rutesettere favorisere kjønn, avhengig av hvilke egenskaper som vektlegges.

Atencio, Beal og Wilson (2009) peker på at kvinner blir ekskludert fra å opparbeide seg symbolsk kapital, ettersom kvinner ikke er dedikerte og risikovillige nok, vil unngå skader og prøver sjeldnere på vanskelige triks. Trekker vi denne parallellen til vår kontekst, kan disse praksisene forstås som kjønne. For de mannlige informantene er dette en måte å opparbeide seg symbolsk kapital.

Teknikk trekkes fram av informantene som en sentral egenskap. Kari forteller:

Men jeg liker å se på de som bare smyger seg opp veggen, og det ser rolig og kontrollert ut. Da tenker jeg hen har god teknikk. Noen ganger føles det som om man klatrer sånn, mens andre ganger så føles det som om man knoter seg oppover. Ting sitter ikke, man har ikke flyten. Noen ganger er det bare sånn. Teknikk får det til å se lett ut. Det gir status å ha god teknikk. Det er fordi jeg synes det er fint å se på, og jeg føler jeg klatrer bra når jeg finner flyten og klatrer pent (Kari, 30 år).

Sigbjørn omtaler teknikk slik:

Det handler mye om balanse. Å kunne flytte seg på en måte slik at beina tar mest mulig vekt. Det er veldig viktig. Og så har man flaggging, heel hook, toe hook, og sånt. Hva skal man kalle det? Triks. Men det er mye balanse og vektfordeling (Sigbjørn, 20 år).

Kvinner er ikke like sterke som menn, og løser utfordringer ved at de kompenserer for manglende fysikk med for eksempel god teknikk, fleksibilitet eller smarte vektoverføringer. Hewitt og McEvilly (2021) sin studie av unge kvinner i innendørs klatring peker på at teknikk verdsettes som kapital, og gir status i feltet. Teknikk læres over tid, og de teknisk begavede kvinnene har brukt mye tid på klatring. Kvinner opparbeider seg kapital gjennom teknikk, dedikasjon, innsats og ferdigheter.

Det er enklere å klatre dersom man er sterk i overkroppen, modig, risikovillig og har utholdenhet. Dette er egenskaper som verdsettes for å klatre vanskelige ruter. Det å bygge kapital gjennom vanskelig klatring, kan forstås relativt. Det er enkelt å kompensere for tekniske egenskaper med fysisk styrke på klatreruter med lav vanskelighetsgrad. En kvinnelig informant omtaler det på denne måten:

Man kan jo litt fra før, og da er man kanskje litt tryggere på seg selv. Da er det lettere å komme til en ny plass. Man vet jo hva klatring er, og hva det går i. Jeg synes jo at jeg ble tatt godt imot da jeg kom i. Det var jo litt apete ruter den gang. Det var langt, mye store tak og mye hopping. Jeg husker at jeg tenkte i starten om jeg skulle orke dette, fordi jeg fikk til så lite (Kari, 31 år).

Å klatre slike ruter betyr at de som er sterke, får tidlig tilbakemeldinger på at de er dyktige. Mange menn ansees som dyktige på et tidlig stadium. Menn bygger kapital gjennom å klatre vanskeligere ruter tidligere enn kvinner. På den øvre delen av klatreskalaen, framstår utfordringene annerledes. Her er det ikke være mulig å kompensere for manglende egenskaper med styrke. En mannlig informant forteller: *Ikke for å skryte, men det er jeg som klatrer hardest der (Sigbjørn, 20 år)*. Det innebærer at kvinner og menn som klatrer vanskelige ruter anerkjennes for disse prestasjonene, selv om få kvinner gjør det. Dette mønsteret ser vi tydelig blant de kvinnelige og mannlige informantene, når de forteller hvor vanskelig de klatrer. De mannlige informantene klatrer vanskeligere enn de kvinnelige.

Thorpe (2010) finner at maskulinitet er skiftende, og endrer seg over tid og kontekst. Forsknings spørsmålet; «Hvilke betydninger tillegger klatrere sosiale fellesskap?» kan besvares på flere måter. Klatrerne bruker klatrehallen som arena for å bygge og vedlikeholde relasjoner med venner og familie. Segregering forekommer, men ikke etter mønstre man finner i tradisjonelle idretter. Verken alder eller kjønn tillegges vekt, men ferdigheter. Det finnes flere kjønns mønstre. Rutesetting er en praksis hvor menn dominerer, og hvor klatrerutene favoriserer maskuline egenskaper.

To klatrere i buldrehula i Alta.

7. Avslutning

Denne studien har utforsket samhandlingsmønstre, status og betydninger av sosialt fellesskap blant unge klatrere. For å svare på forskningsspørsmålene har jeg forsøkt å forstå klatre konteksten gjennom å beskrive infrastruktur, organisering og aktivitet. Transformasjon av klatring fra en utendørs til innendørs aktivitet, fra uorganisert aktivitet til organisert idrett fra allsidig til spesialisert øvelse er muliggjort gjennom spredning av haller til de største stedene i Finnmark. For å beskrive disse endringene har jeg brukt begrepene «indoorisation», «sportifisering» og «placelessness».

Sportifisering kan forstås som en prosess som er romlig og endrer sosio-materielle rom, noe som er blitt svært synlig i Finnmark. Flere og nye innendørs klatreanlegg øker ikke bare tilgjengeligheten, men gjør også klatring til helårsidrett. Standardisering av konkurranse-anlegg har ført til organisering av klubber, stor medlemsvekst og flere arrangement. Klatring er blitt en utbredt innendørs idrett slik som i Nederland, Belgia og Danmark, så vel som i Finnmark. Hallene kan forstås som et sted som er både «placelessness» og «weatherless».

Hvordan kan vi forstå samhandlingsmønstrene? Et sentralt funn er at i motsetning til hva man tidligere har trodd, så fremstår ikke klatring i denne konteksten som uorganisert, ubestemt, ustrukturert og ikke-overvåket. Derimot ser vi at aktiviteten i stor grad er selv-organisert selv-bestemt, selv-strukturert og overvåket av utøverne. Klatringen er ikke målløs, men i stor grad prosess- og samhandlingsorientert. Vi kan forstå at fraværet av strenge regler, tidsskjemaer og klubbtrenerer skaper vilje og følelse av autonomi. Det er gjennomgående at klatrerne kan forholde seg til sine egne timeplaner, de velger selv når de skal låse seg inn i klatrehallen. Vi kan trekke sammenligninger til selvbetjente kasser i dagligvareforretninger, der kunden gjennomfører hele handelen. Klatrernes autonomi framkommer ikke bare gjennom aktiviteten, men også gjennom hvordan rammene utformes. Tilgjengelighet framstår som sentralt for klatrernes forståelse av klatrehallen som et meningsbærende sted å være.

Jeg var interessert i å utforske hva som gav status i disse miljøene. Gjennom hvilke sosiale praksiser opparbeider klatrerne status? Det som først og fremst gir status i miljøet er hvordan klatreferdigheter demonstreres. Dette handler ikke bare om tekniske ferdigheter, men også om tilrettelegging av fysiske strukturer. Det gir status for de erfarne mannlige klatrerne å klatre vanskelig og hardt. Selv om kvinner og menn klatrer sammen, legger ofte menn premisser for hvilke klatreruter som ansees som vanskelige. Denne maskuline dominans får sitt uttrykk gjennom at menn har rollen som rutesettere. Menn fungerer slik som portvakter, men likevel anerkjennes de kvinnene som klatrer vanskelige ruter på menns premisser.

Jeg var også interessert i å få frem kunnskap om hvilke betydninger klatrerne tillegger sosiale felleskap. Klatrehallen er et sted å være, hvor klatrerne bruker tid sammen med venner og familie. Sosiale felleskap som møtes i hovedsak utenfor klubbtreninger. Klatrerne har forventninger til hverandres klatreatferd, og det er en lav terskel for å korrigere andre. Det er nærliggende å tro at dette ville medføre et felt fylt av konflikter, men informantene opplever det ikke slik. Klatrerne samhandler på tvers av kjønn og ferdigheter. Det gir rom for mange meninger, og i frykt for tap av tilgjengelighet – sørger klatrerne for et lavt konfliktnivå.

Hygge og sosialt samvær står i fokus når klatrerne trener. Likevel finnes praksiser knyttet til prestasjonsforbedring, der det å gjennomføre vanskelig klatring er den fremste driveren. Et felles kjennetegn for de fleste informantene er at de er utøvere som klatrer vanskelige ruter, har god teknikk, deltar på dugnader, har verv eller oppgaver i klubben, bygger sosial kapital.

Klatring betegnes som risikoidrett, livsstilidrett og ungdomsidrett. Teknologisk utvikling har bidratt til å redusere risiko i innendørs klatring. Tilgjengeligheten til hallene kan minne om tilgangen til et treningssenter, man sjekker inn når det passer. Det er et paradoks å finne at slike praksiser utspiller seg innenfor rammene av organisert idrett og vi kan forstå denne enklaven som et uttrykk for modernitet innenfor rammene av det tradisjonelle.

Til ettertanke – nye forskningsspørsmål

På bakgrunn av studien dukker det opp nye forskningsspørsmål. Det hadde vært interessant å sammenligne hvordan tilgjengelighet til klatreanlegg framstår i forhold til tradisjonell anleggsbruk. Jeg kunne også tenkt meg å se nærmere på hvordan utforming av klatreanlegg kan tilrettelegge for kjønnet bruk ved å informere kvinnelige informanter. I denne studien har jeg ikke tatt for meg informantenes klassebakgrunn. Det hadde vært interessant å sett nærmere på dette ved bruk av breddedata.

Litteraturliste

- Aakvaag, G., C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Arnold, P.J. (1979) *Meaning in Movement, Sport and Physical Education*. London: Heinemann.
- Atencio, M., Beal, B., & Wilson, C. (2009). The distinction of risk: Urban skateboarding, streethabitus, and the construction of hierarchical gender relations, *Qualitative research in sport and exercise*, 1(1), 3-20.
- Augestad, P. & Bergsgard, N. A. (2007). *Toppidrettens formel*. Oslo: Novus forlag.
- Backe-Hansen, E. & Frønes, I. (2012). *Metoder og perspektiver i barne- og ungdomsforskning*. Oslo. Gyldendal Akademisk.
- Beal, B., & Wilson, C. (2004). Chics dig scars: Commercialization and the transformation of skateboarders' identities. I: B. Wheaton (Ed.), *Understanding lifestyle sports – Consumption identity and difference*. (s.31-54). London and New York: Routledge.
- Beames, S. & Telford, J. (2013). Pierre Bourdieu - Habitus, field, and capital in rock climbing. I E. C. J. Pike & S. Beames (Red.), *Outdoor adventure and social theory* (s. 77-87). London: Routledge.
- Bourdieu, P. (1978). Sport and social class. *Social Science information*, 17(6), 819-40
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital, i J. Richardson (red.), *Handbook of theory of research for the sociology of education* s. 241-258, Westport, CT: Greenwood Press.
- Bourdieu, P. (1990). *The Logic of Practice*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1993). *Sociology in question*. London: Sage Publications.
- Bourdieu, P. (2000). *Den maskuline dominans*. Oslo: Pax forlag.
- Breivik, G. (2002). Ekstrem sport og risikotaking som sosiologisk og samfunnsvitenskapelig fenomen. I: Ø. Seippel (red.). *Idrettens bevegelser* (s.154-179). Oslo: Novus forlag.
- Breivik, G. (2013). *Jakten på et bedre liv – Fysisk aktivitet i den norske befolkningen 1985-2011*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bryhn, R., Olsen Sæle, O., Jørgensen, H., J., (2021, 21. desember). Snøbrett. I *Store Norske Leksikon*. [snøbrett – Store norske leksikon \(snl.no\)](https://snl.no/snobrett)
- Christophersen, Stian (2020). Intervju i klatrepodden, #2. 2.2.2020.

- Esmark, K. (2006). Bourdieu Uddannelsessociologi. I: A. Prieur & C. Sestoft (Red.), Pierre Bourdieu – en introduktion (bd. 1, s.71-114). København: Hans Reitzels Forlag.
- Fasting, K., Sand, T.S. & Sisjord, M.K. (2018). Coach-athlete sexual relationships: Coaches' opinions. *International Journal of Sports Science & Coaching*, Vol. 13, Issue 4, s. 463-470, DOI: 10.11.77/1747954117753807
- Fletcher, R. (2008). Living on the edge: The appeal of risk sports for the professional middle class. *Sociology of Sport Journal* 25, 310-330.
- Færden, H. (2014). Kvinne og/eller klatreinstruktør? – En studie om deltakernes forståelse om kjønn og klatreinstruktøren (Masteroppgave). Høgskolen i Telemark.
- Gagnon, R.J., Stone, G.A. & Arthur-Banning, S. (2016). Competition Climbing: From Leisure Pursuit to lifestyle sport. *Journal of Unconventional Parks, Tourism & Recreation Research*, Vol. 6, Nr. 1, s. 2-12.
- Garst, B.A., Gagnon, R.J. & Stone, G.A. (2019). «the credit card or the taxi»: A qualitative investigation of parent involvement in indoor competition climbing. *Leisure Sciences*, Vol. 42, Nr. 5-6, s. -589-608. DOI: 10.1080/01490400.2019.1646172
- Garst, B.A., Stone, G.A. & Gagnon, R.J. (2016). Indoor competition climbing as a context for positive youth development. *Journal of Youth Development*, Vol. 11, Nr. 2.
- Giddens, A. (1984). *The construction of Society – Outline of the Theory of Structuration*. Los Angeles, University of California.
- Goksøyr, M. (1988). *Sivilisering Modernisering Sportifisering – Fruktbare begreper i idrettshistorisk forskning?* Oslo: Norges Idrettshøgskole.
- Grønhaug, Gudmund: *sportsklatring i Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 12. oktober 2020 fra <https://snl.no/sportsklatring>
- Guttmann, Allen. (1978). *From ritual to record*. New York: Columbia University Press.
- Hovden, J. (2000). *Makt, motstand og ambivalens: Betydninger av kjønn idretten* (doktoravhandling). Universitetet i Tromsø. Tromsø.
- Hellesnes, J. (2007). *Om livstolkning*. Oslo: Det norske Samlaget.
- Hewitt, J., R., & McEvelly, N. (2021). I didn't realize the variety of people that are climbers: A sociological exploration of young women's propensities to engage in indoor rock climbing. <https://doi.org/10.1080/02614367.2021.2006280>
- Holland-Smith, D. (2016). All the places we were not supposed to go: a case study of formative class and gender habitus in adventure climbing. *Sport, Education and Society*, Vol. 21, Nr. 8, 1176-1192, <http://dx.doi.org/10.1080/13573322.2014.994177>
- Holland-Smith, D. (2017). Social capital, social media and the changing patterns of participation in climbing. *Sport in society*, vol. 20, nr. 9, 1101-1117, doi.org/10.1080/17430437.2016.1269078

- Jacobsen, D. I. (2016). Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode (bd. 3). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Jarness, V. (2021). Kulturell ulikhet og klasse. I K. Christensen, S. Grønmo & A. Nilsen (red.) Ulikhet. Sosiologiske perspektiver og analyser (s. 345-375). Fagbokforlaget
- Jenkins, R. (2002). Pierre Bourdieu. London, Routledge.
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P.A. (2016). Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode. Oslo: Abstrakt.
- Johannessen, L.E.F, Witsø Rafoss, T. & Børve Rasmussen, E. (2018). Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kay, J. & Laberge, S., (2002). Mapping the field of «AR»: Adventure racing and Bourdieu`s concept of field. *Sociology of Sport Journal*, 19(1), 25-46.
- Kay, J. & Laberge, S., (2002). The «new» corporate habitus in adventure racing. *International Review for the Sociology of Sport*. 37(1), 17-36.
- Kvale, S. (1997). Det kvalitative forskningsintervju. Oslo: Gyldendal.
- Langseth, T. (2012). Spenningsøkingens sosialitet. En sosiologisk undersøkelse av verdisystem i risikosport. Doktorgradsavhandling ved Norges Idrettshøgskole.
- Limstrand, M.P. (2022). «Det er veldig vanlig å tenke at man er litt for tung»: En kvalitativ studie av bærekraftig utøverutvikling i klatring (Masteroppgave). Nord Universitet.
- Martinussen, W. (1984). Sosiologisk analyse. Oslo: Universitetsforlaget
- Moe, S. (1995). Fortolkende sosiologi: subjektet i den moderne verden (Sosiologi i hundre år - en veileder i sosiologisk teori, bd. 2). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Norges Klatreforbund (2022). Medlemstall klubber | Norges Klatreforbund (klatring.no) (24.3.2022)
- Norges Klatreforbund (2019). Vår historie. <https://klatring.no/var-historie> (21.10.2019)
- Priour, A. (2006). En teori om praksis. I: A. Priour & C. Sestoft (red.), Pierre Bourdieu en introduksjon (bd. 1, s. 23-70). København: Hans Rietzels Forlag.
- Rafoss, K. (2005). Haller i nord. En kartlegging og analyse av aktive, arrangement og aktivitet i nordnorske innendørshaller. Del 3. (Vol. 3, pp. 47): Høgskolen i Finnmark.
- Rafoss, K. (2009). Fotball-landskaper – utvikling, spredning, og bruk av fotballanlegg 1886-2008 I: Rafoss, K. & Tangen, J.O. (red.). Kampen om idrettsanleggene – Planlegging, politikk og bruk (s. 105-124). Bergen: Fagbokforlaget.
- Roberts, M. & Ponting, J. (2020). Waves of simulation: Arguing authenticity in an era of

- surfing the hyperreal. *International Review for the Sociology of Sport*, vol. 55 (2), s. 229-245, doi.org/10.1177/1012690218791997
- Rui, I (2022). Ikke tenk, bare gjør det! – Et autoetnografisk bidrag til kunnskap om å klatre (Masteroppgave). Høgskulen på Vestlandet.
- Salvesen, Ø. (2016). Risikotaking i klatring og sosial anerkjennelse. Et bidrag til forståelsen av den sosiale dimensjonen i frivillig risikotaking (Masteroppgave). Høgskolen i Sørøst-Norge.
- Säfvenbom, R. & Stjernvang, G. (2020). Lifestyle sport contexts as self-organized epistemic cultures, *Sport, Education and Society*, 25:7, s.829-841, doi.org/10.1080/13573322.2019.1657080
- Säfvenbom, R., Wheaton, B. & Agans J.P. (2018). How can you enjoy sports if you are under control by others? Self-organized lifestyle sports and youth development, *Sport in Society*, 21:12, 1990-2009, doi.org/10.1080/17430437.2018.1472242
- Sisjord, M.K. (2011) Nye ungdomsidretter – bidrag til mangfold og endring av idrettsfeltet. I: Hanstad, D.V. (red.), Breivik, G., Sisjord, M.K. & Skaset, H.B. *Norsk idrett: Indre spenning og ytre press*. (s.87-104). Oslo: Akilles.
- Sisjord, M.K. (2005). Snowboard – en kjønnet ungdomskultur. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, Vol. 5(2), s. 65-82.
- Sisjord, M.K. (2013). Women´s snowboarding – some experiences and perceptions of competition, *Leisure Studies*, 32:5, s.507-532, DOI: 10.1080/02614367.2012.685334
- Skauge, M. & Rafoss, K. (2020). Kjønnen trening som uttrykk for kjønnen mening? Treningorganisering og treningsmotiver blant ungdom i Norge 13-18 år 2010-2018. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, årgang 44, nr. 3-2020, s. 217-230.
- Skjervheim, H. (2000). *Objectivism and the study of man*. Oslo: Gyldendal akademisk
- Steen-Johnsen, K. & Neumann, I. B. (2009). *Meningen med idrett*. Oslo: Unipub.
- Sølvberg, L. M. & Jarness, V. (2018). Klasse, kropp og kultur. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, Vol. 59, nr. 1, s. 5-25, doi.org/10.18261/ISSN.1504-291X-2018-01-01
- Tangen, J.O. (2004). Embedded expectations, embodied knowledge and the movements that connect: a system theoretical attempt to explain the use and non-use of sport facilities. *International Review for the Sociology of Sport*
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse - en innføring i kvalitativ metode (4 utg.)*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thorpe, H. (2010). Bourdieu, Gender Reflexivity, and Physical Culture: A case of Masculinities in the Snowboarding Field. *Journal of Sport and Social Issues*, Vol. 34(2), s. 176-214- Sage Publications. Doi.org/10.1177/0193723510367770
- Thorpe, H. (2004). Embodied Boarders. *Snowboarding, status and style*. *Waikato Journal of Education*, 10, 181-201.

- Van Bottenburg, M., & Salome, L. (2009). The indoorisation of outdoor sports: an exploration of the rise of lifestyle sports in artificial settings. *Leisure studies*, Vol. 29, Nr. 2, April 2010, 143-160. DOI: 10.1080/02614360903261479
- Wacquant, L.J.D. (1992). The Social Logic of Boxing in Black Chicago: Toward a Sociology of Pugilism. *Sociology of Sport Journal*, Vol. 9, Issue 3, p. 221-254.
<https://doi.org/10.1123/ssj.9.3.221>
- Wheaton, B. (2000). "Just do it": Consumption, Commitment, and Identity in the Windsurfing Subculture. *Sociology of Sport Journal*, Vol. 17, s. 254-274. Human Kinetics Publishers, Inc.
- Wheaton, B. (2000). "New Lads"? Masculinities and the "New Sport" Participant. *Men and Masculinities*, Vol. 2, Nr. 4, s. 434-456. Sage Publications.
- Wheaton, B. (2017). Surfing through the life-course: silver surfers' negotiation of aging. *Annals of Leisure Research*, 20:1. 96-116. DOI: 10.1080/11745398.2016.1167610
- Wheaton, B. (2014). *The Consumption and Representation of Lifestyle Sports* (1. ed.). London and New York: Routledge.
- Wheaton, B. (2004). *Understanding lifestyle sport: Consumption, identity and difference*: Routledge.
- Østerberg, D. (1993). *Fortolkende sosiologi 1* (bd. 2). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Østerberg, D. (2003). *Sosiologiens nøkkelbegreper* (bd. 6). Oslo: Cappelens Akademiske Forlag AS.

Vedlegg

Vedlegg 1 – Informasjonsskriv

Vedlegg 2 – Samtykkeskjema

Vedlegg 3 – Intervjuguide

Vedlegg 4 – NSDs vurdering av prosjektskisse

Vedlegg 1. Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet ”**Trening med mening** - En kvalitativ studie av klatrende finnmarksungdom”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å se nærmere på meningsaspekter blant klatrende ungdom i Finnmark. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å studere hvilke meningsdimensjoner som finnes blant unge innendørsklatrere i Finnmark. Konteksten i denne studien er unge klatrere i Finnmark, som er organisert i klubb. Siktemålet er å få kunnskap om hva som gjør at unge velger klatring som idrett. Dette betyr å undersøke nærmere hvilke meninger de legger i deltakelsen i innendørsklatring. Studien er en masterstudentoppgave.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Norges Arktiske Universitet - Idrettshøgskolen er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du har fått spørsmål om å delta fordi du har klatret lengre enn et år, er over 18 år, og befinner deg i en overgangsfase i livet. Utvalget velges basert på utvalgskriterier som sikrer at jeg får en dekkende beskrivelse av gruppens omfang. Utvalgskriteriene baserer seg på alder, jobb/studier og kjønn. Mellom 6 og 8 utøvere vil få henvendelse om deltakelse.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du stiller opp på intervju som vil ha en varighet på 30 – 60 minutter. Intervjuet inneholder spørsmål om ditt forhold til din idrett, dine grunner for å bedrive klatring og egne refleksjoner rundt dette. Intervjuet vil tas opp på lydopptak.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det

vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Kun student og veileder vil ha tilgang til dine opplysninger. Tiltak som gjøres for å sikre at ingen andre skal få tilgang til dine personopplysninger er at navn og kontaktopplysninger vil lagres på en låst extern harddisk som brukes kun til dette formål. Du vil som deltaker anonymiseres i publikasjonen, og underveis i arbeidet med datamaterialet.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 31.12.2023. Ved avsluttet prosjekt vil dine personopplysninger og lydopptak slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra Norges Arktiske Universitet – Idrettshøgskolen har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Norges Arktiske Universitet - Idrettshøgskolen ved:
veileder Kolbjørn Rafoss, telefon 971 63 184
student Ove Røe Jensen, telefon 414 36 142

Med vennlig hilsen
Kolbjørn Rafoss og Ove Røe Jensen
Prosjektansvarlig Student
(veileder)

Vedlegg 2. Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Trening med mening» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- å ha lest og forstått informasjonsskrivet om studien

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, 1. januar 2023.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3. Intervjuguide

Intervjuguide:

Tema **Klatringens sosiale fellesskap**

Innledning

Jeg forteller litt om prosjektet mitt, og om meg selv både privat, som forsker og som klatrer.

Hvor lenge har du holdt på med klatring?

Kan du fortelle litt om hvordan det ble til at du begynte å klatre?

Hvordan opplevde du ditt første møte med innendørs miljøet?

Hvordan vil du i dag beskrive det innendørs klatremiljøet?

Sosiale praksiser

Hvordan bor du?

Kan du fortelle litt om valg av klær du bruker når du klatrer?

Hva slags musikk foretrekker du å høre på?

Legger du ut noe klatrerelatert på sosiale media? Hvorfor?

Ser du på andre klatrere på sosiale media? Hvorfor?

Kan du fortelle litt om klatreanleggene du bruker?

Hvordan man får tilgang til hallen her?

Hvem treffer du i klatrehallen, og hvor ofte møtes dere?

Er det noen handlinger blant dere klatrere som uglesees i hallen?

Er det relasjoner i klatremiljøet som du vektlegger som verdifulle?

Ser du på klatring som bare en treningsform, eller har klatring andre betydninger for deg?

Har du en trener, eller noen andre i miljøet som er viktige for din ferdighetsutvikling?

Kan du beskrive hvordan du trener i hallen?

Kan du si litt om hvilke mål du har for klatring innendørs?

Vil du si at andre i miljøet betrakter deg som en klatrer?

Økonomiske forhold

Hvordan opplever du kostnadene for drive på med innendørs klatring?

Hva slags klatreutstyr har du?

Kjøper du nytt eller brukt klatreutstyr?

Hvordan finansierer du kjøp av klatreutstyr?

Opplever du at valg av utstyr er viktig for hva/hvordan du klatrer?

Utdanning og jobb

Hva slags utdanning/jobb har du?

Har foreldrene dine drevet med idrett?

Hva slags utdanning har de? Hva jobber de med?

Kan du fortelle meg litt om hvem du klatrer sammen med? - Utdannelse, bolig, barn

Har du noen former for formal klatrekompetanse?

Anerkjennelse og prestasjoner

Hva innebærer det «å være gira» for deg?

Hvor mye tid mener du man bruke på klatring for å ansees for «å være gira»?

Hva vil du si kjennetegner en dyktig rutesetter?

Hva forbinder du med klatreteknikk?

Kan du trekke fram forhold som gir status/anerkjennelse i klatremiljøet?

Hvordan vurderer du menns og kvinners prestasjoner i klatring?

Opplever du at det er forskjell på hva som gir menn/kvinner status i klatremiljøet?

Hva karakteriserer de som har lav/høy status i klatremiljøet?

Hva mener du kjennetegner en nybegynner?

Fortell litt om din holdning til det å konkurrere.

Har du verv innen klatring? Andre verv innen frivillig idrett?

Avslutning

Er det noe du gjerne vil fortelle som vi ikke har snakket om?

Er det noe du opplever at jeg har glemt å spørre om?

Vedlegg 4. NSDs vurdering av prosjektskisse

Vurdering

Referansenummer

840918

Prosjekttittel

Meninger med klatring

Behandlingsansvarlig institusjon

UiT Norges Arktiske Universitet / Det helsevitenskapelige fakultet / Idrettshøgskolen

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Kolbjørn Rafoss, kolbjorn.rafoss@uit.no, tlf: 78450523

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Ove Røe Jensen, overoe@hotmail.com, tlf: +4741436142

Prosjektperiode

01.01.2022 - 31.12.2022

Vurdering (1)

08.03.2022 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg, og eventuelt i meldingsdialogen mellom innmelder og Personverntjenester.

Behandlingen kan starte.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til den datoen som er oppgitt i meldeskjemaet.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

-Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

-lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen

-formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål

-dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet

-lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

Personverntjenester vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-enderinger-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Personverntjenester vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

